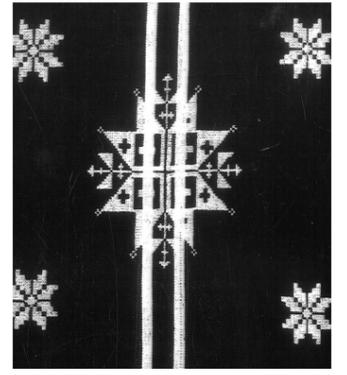

Τα **Χ**αρακατσάνικα **Χ**αιρετήματα

ΠΛΗΡΩΜΕΝΟ
ΤΕΛΟΣ
ΚΕΜΠ. ΑΘ.
4419

ΕΛΤΑ
Hellenic Post

ΕΝΤΥΠΟ ΚΛΕΙΣΤΟ ΑΡ. ΑΔΕΙΑΣ 1943 ΚΕΜΠ. ΑΘ

Χριστός Ανέστη και Χρόνια Πολλά

17ο Έτος ΑΡ. ΦΥΛ. 73
ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ - ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ
- ΜΑΡΤΙΟΣ 2018

ΤΡΙΜΗΝΙΑΙΑ ΕΚΔΟΣΗ ΤΗΣ "ΑΔΕΛΦΟΤΗΤΑΣ ΤΩΝ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΣΑΡΑΚΑΤΣΑΝΑΙΩΝ ΗΠΕΙΡΟΥ", Ζήνωνος 30 - 3ος Όροφος, 104 37, ΑΘΗΝΑ, τηλ.: 210 5240777, φαξ: 210 5240109

SOS

Το '21, η αγιασμένη Επανάσταση των Ελλήνων*

της Παναγιώτας Μπάτσιου - Άντσου
Φιλολόγου - Θεολόγου

Εδώ και κάμποσα χρόνια, σχεδόν ταυτόχρονα με την οικονομική κρίση στον τόπο μας άρχισε και η κρίση στους Πολιτιστικούς Συλλόγους. Και προφανώς η κρίση αυτή επηρέασε και τους Συλλόγους των Σαρακατσαναίων. Αποτελέσματα της κρίσης είναι η συνεχής μείωση των ατόμων που συμμετέχουν ενεργά στις δραστηριότητες που καθορίζουν την πορεία και τη δράση των Συλλόγων (Γενικές Συνελεύσεις, συμμετοχή σε δευτεροβάθμιες πολιτιστικές ενώσεις) και πολύ περισσότερο η απροθυμία των περισσότερων από τους λιγοστούς που προσέρχονται στις συνελεύσεις να ασχοληθούν με τα διοικητικά των Συλλόγων.

Έντυπα διάδοσης αλλά και διάσωσης πολιτισμικών στοιχείων, όπως περιοδικά και εφημερίδες το ένα μετά το άλλο κλείνουν, παραχωρώντας, σε λίγες περιπτώσεις, τη θέση τους σε ηλεκτρονικά μέσα επικοινωνίας. Και στον ηλεκτρονικό τύπο τα πράγματα δεν είναι ελπιδοφόρα και γρήγορα ξεθυμαίνει ο αρχικός ενθουσιασμός και ξεθωιάζουν οι προσπάθειες.

Ακόμα κι εκδηλώσεις που δεν απαιτούν «προσωπική δουλειά», όπως χοροί κι εκδρομές έχουν σταματήσει ή γίνονται με πολύ μικρότερη συμμετοχή απ' ότι παλαιότερα.

Υπήρξε, τουλάχιστον στην Ήπειρο που γνωρίζουμε καλύτερα, μια γενιά ατόμων με σημερινή ηλικία άνω των 50, μάλλον των 60, με βιώματα από τη νομαδική ζωή, έστω και στο τελευταίο της στάδιο. Από τη γενιά αυτή, κάποιιοι, θες από νοσταλγία προς τη ζωή εκείνη, θες από ευγνωμοσύνη προς τους γονείς των, νομάδες Σαρακατσαναίους, που με μύριες δυσκολίες κατάφεραν την επαγγελματική αποκατάσταση των παιδιών τους και την ένταξή τους στην υπόλοιπη ελληνική κοινωνία, ασχολήθηκαν προβάλλοντας το σαρακατσάνικο και διασώζοντας ευτυχώς πολλά κομμάτια της παράδοσής μας. Ίσως βοήθησαν και κάποιες συγκυρίες και προβλήθηκε ο πολιτισμός μας, με αποτέλεσμα να παρακινηθούν τα χρόνια που πέρασαν αρκετά άτομα και να ασχοληθούν με τους Συλλόγους και την σαρακατσάνικη παράδοση. Κατάφεραν τελικά τα άτομα αυτά, να φτάσουν οι Σαρακατσαναίοι σε σημείο να προσδιορίζουν την καταγωγή τους όχι με ντροπή αλλά με περηφάνια.

Σήμερα, τα άτομα της γενιάς που πριν 40-50 χρόνια πρωτοπόρησε στη δημιουργία των σαρακατσάνικων πολιτιστικών συλλόγων αριθμητικά αρχίζουν να μειώνονται. Κάποιοι, επίσης, που κάποτε ήταν μπροστά, έχουν αποτραβηχτεί λες και αισθάνονται ότι έβγαλαν την αράδα τους.

Τα παιδιά των μελών της παραπάνω γενιάς, σημερινοί τριαντάρηδες-σαραντάρηδες, ξέχωρα από τα προσωπικά επαγγελματικά τους προβλήματα που δημιουργήσε η γενιά των πατεράδων τους, δεν έχουν καθόλου βιώματα από την παραδοσιακή σαρακατσάνικη ζωή. Γεννημένοι και μεγαλωμένοι οι περισσότεροι σε αστικά περιβάλλοντα οι όποιες «παραστάσεις» έχουν, αν φυσικά έχουν, προέρχονται από αφηγήσεις μεγαλύτερων, «αναπαραστάσεις» από διάφορες εκδηλώσεις, αναγνώσματα σχετικά με ένα τρόπο ζωής που αφορά τους παππούδες τους, ούτε καν τους πατεράδες των. Είναι προφανές ότι τα άτομα αυτά έχουν πολύ λίγα κίνητρα και ενδιαφέροντα στο να ασχοληθούν με τη σαρακατσάνικη παράδοση. Από την άλλη βέβαια πλευρά πιστεύουμε ότι η επαφή των νέων Σαρακατσαναίων με την παράδοση έχει να ωφελήσει και αυτούς αλλά και τις επερχόμενες γενεές.

Καθήκον όλων, όσων συμφωνούν με την αξία της παράδοσης είναι να μην την απαξιώνουν ούτε να την πετροβολούν. Πρέπει να αισθανθούν, όσοι πιστεύουν στις διαχρονικές αξίες, ότι έχουν καθήκον να συμβάλλουν, στο μέτρο που τους αναλογεί, στη διάσωση της και τη διάδοση της σαρακατσάνικης παράδοσης.

Γιατί, ας μην ξεχνάμε, «όποιος κατουράει στη θάλασσα, το βρίσκει στο αλάτι».

Δική τους είναι μια φλούδα γης,
μα Σύ, Χριστέ μου, τους ευλογείς,
για να γλυτώσουν αυτή τη φλούδα
απ' το τσακάλι και την αρκούδα...

[Από το τραγούδι «στα κακοτράχαλα τα βουνά»
στίχοι Ν. Γκάτσου, μουσική Μ. Χατζηδάκη]

Την ίδια αλήθεια με τους παραπάνω στίχους θα διατυπώσει και ο Γ. Μακρυγιάννης με το δικό του γλαφυρό τρόπο: «... Ότι αρχή και τέλος, παλιόθεν και ως τώρα, όλα τα θερία πολεμούν να μας φάνε και δεν μπορούνε: τρώνε από μας και μένει και μαγιά». Πόσο επίκαιρα αυτά τα λόγια, σαν να μην έχει αλλάξει τίποτε εδώ και αιώνες γι' αυτή τη μικρή φλούδα γης! Ας ξαναθυμηθούμε όμως για λίγο τα ιστορικά και πολιτικά γεγονότα.

24 Φεβρουαρίου 1821· Ο Υψηλάντης απευθύνει από το Ιάσιο της Βλαχίας την επαναστατική του προκήρυξη: «Μάχου υπέρ πίστεως και πατρίδος». Η επίσημη κήρυξη επομένως της επανάστασης, καθώς οι επαναστάτες με τη σημαία τους ευλογούνται στο Ναό των Τριών Ιεραρχών της ίδιας πόλης, κάτι που θα επαναληφθεί σ' όλα τα κατά τόπους επαναστατικά κέντρα της υπόδουλης Ελλάδας, σηματοδοτεί ευθύς εξαρχής τους υψηλούς στόχους και το πνεύμα της επανάστασης. Άρα όλες οι «όψιμες» αρνητικές κριτικές για τη στοχοθεσία και τα ερείσματα της ελληνικής επανάστασης είναι κακόβουλα μυθεύματα, κατασκευασμένα εκ του ασφαλούς ή εκ του πονηρού από στρατευμένους αρθρογράφους και σπανιότερα ιστορικούς, που αδιαφορούν για την αλήθεια, προκειμένου να υπηρετήσουν κάποια ιδεολογία.

Από την πρώτη όμως ματιά στα Πολιτεύματα - Συντάγματα από το 1821 κα εξής συγκινούμαστε όχι μόνον για την ομολογία πίστης στον αληθινό Θεό, αλλά και την ακριβή χρήση θεολογικών όρων στη διατύπωσή της.

Αποσπάσματα από τα Κρατικά αρχεία της ελληνικής Επανάστασης

Η πρώτη νομική διάταξη της Ανατολικής Χέρσου Ελλάδος αρχίζει ως εξής:

Εκδρομή στη ορεινή Κορινθία

Την **Κυριακή 20 Μαΐου** οργανώνουμε εκδρομή στην **ορεινή Κορινθία**. Σας περιμένουμε να διασκεδάσουμε, να ξεκουραστούμε, να γνωρίσουμε τόπο και ανθρώπους.
Η συμμετοχή των νέων είναι δωρεάν
Πληροφορίες 210 5240777.

Αντάμωμα Σαρακατσαναίων στην Πάρνηθα, Δευτέρα 28 Μαΐου

Όπως κάθε χρόνο, την ημέρα της εκτέλεσης των 18 Σαρακατσαναίων στην Πάρνηθα από τους Γερμανούς οι Σαρακατσαναίοι Αττικής ανταμώνουν στην Πάρνηθα, με πρωτοβουλία του Συλλόγου Σαρακατσαναίων Περιφέρειας Αττικής «τα χειμαδιά». Μέρα τιμής και μνήμης αλλά και ανταμώματος με την σαρακατσάνικη παράδοση.

«Ημείς οι συνελθόντες... ορκιζόμεθα εις το όνομα της Υπερουσίου Τριάδος και της ιεράς ημών Πατρίδος.»

Α' Εθνοσυνέλευση της Επιδάουρου (Ιανουάριος 1822)

α' Η επικρατούσα θρησκεία εις την Ελληνικήν Επικράτειαν είναι η της Ανατολικής Ορθοδόξου του Χριστού Εκκλησίας. Ανέχεται όμως η Διοίκησις της Ελλάδος πάσαν άλλην θρησκείαν...

Β' Εθνοσυνέλευση στο Άστρος (Απρίλιος 1823).

Ο όρκος στελεχών της Διοικήσεως:
«Ορκίζομαι εις το Άγιον Όνομα της Τρισυποστάτου Θεότητος και εις την γλυκυτάτην Πατρίδα ή να ελευθερωθεί το Ελληνικόν Έθνος ή με τα όπλα εις τας χείρας ν' αποθάνω Χριστιανός και ελεύθερος.»

Η Γ' Εθνοσυνέλευση (Μάιος του 1827) εκλέγει κυβερνήτη τον Ιωάννη Καποδίστρια. Το Πολιτικόν Σύνταγμα της Ελλάδος αρχίζει με τον τίτλο:

«Εν Ονόματι της Αγίας και Αδαιρέτου Τριάδος...»

1844 εν Αθήναις 18 Μαρτίου

Παραχωρείται το **Σύνταγμα της Ελλάδος** μετά από πίεση των αγωνιστών (ιδιαίτερα του Μακρυγιάννη) και του λαού μας με τη θεολογικότερη προμετωπίδα:

«Εν Ονόματι της Αγίας και Ομοουσίου και Αδαιρέτου Τριάδος»

Περί θρησκείας Άρθρον 1ον

Η επικρατούσα θρησκεία εις την Ελλάδα είναι η της Ανατολικής Ορθοδόξου του χριστού Εκκλησίας: πάσα δε άλλη γνωστή θρησκεία είναι ανεκτή, και τα της λατρείας αυτής τελούνται ακωλύτως υπό την προστασίαν των Νόμων, απαγορευομένου του προσπλητισμού και πάσης άλλης επεμβάσεως κατά της επικρατούσης θρησκείας.

συνεχίζεται στη σελίδα 6

* Ομιλία εκφωνηθείσα στις 22 Μαρτίου 2015 σε εκδήλωση του Ι. Ναού Αγίων Χαλαλμπους και Χριστοφόρου Συκεών Θεσσαλονίκης.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

SOS.....	1
Το '21, η αγιασμένη Επανάσταση των Ελλήνων της Παναγιώτας Μπάτσιου - Άντσου	1 & 6
Κοινωνικά.....	2
Εκδηλώσεις Συλλόγου Σαρακατσαναίων Ν. Πρεβέζης...3	
Οι Σαρακατσάνοι στους Αγώνες του Έθνους του Γιάννη Κουτσοκόστα	3
Γιώργος Κ. Καπρινιώτης: Μαρτυρία του συγγραφέα ..4	
Αδελφότης των εν Αθήναις Σαρακατσαναίων Ηπείρου 5	
Συνδρομές - ενισχύσεις για το καρδάρι.....	5
Σαρακατσάνικα μοτίβα του Χρήστου Γούλα	7
Σαρακατσαναίοι τον 19ο αιώνα: διευκρινήσεις - συμπεράσματα του Παύλου Κατρή.....	8
Δημήτριος Ζυγογιάννης Αγωνιστής της ελληνικής επανάστασης το 1821, του Παύλου Κατρή ..9	
Ηπειρώτες Σαρακατσαναίοι: Τεκνοποίηση του Χρήστου Τσουμάνη.....	7
Έτσι θυμάμαι τις Σαρακατσάνικες στάνες στο Πάπιγκο του Δημήτρη Αλ. Τσουμάνη.....	11
ΜΙΚΡΟΚΕΙΜΕΝΑ: Το σαρακατσάνικο τραγούδι και οι παραλλαγές του Θ. Γ. Γόγολου.....	12

ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ

ΓΕΝΝΗΣΕΙΣ

- Η Ασπρίνα Αλ. Νταχρή και ο Παναγιώτης Φραγκούλης, απέκτησαν κορίτσι στα Γιάννενα στις 23/2/18.
- Ο Σπύρος Νταχρής και η Ασπρίνα Ζήγου απέκτησαν κορίτσι στις 16/3/2018.
- Ο Ανδρέας Λαδιάς και η Χαρούλα Τάγκα απέκτησαν κορίτσι.
- Η Ξένια Ηλία Αχνούλα από το Καλπάκι και ο Γιάννης Μάρκου απέκτησαν δίδυμα κορίτσια στις 17/1/2018 στα Γιάννενα.
- Ο Γιαννακός Λάμπρος του Σπύρου και η Καρβούνη Αλεξάνδρα απέκτησαν κορίτσι στις 14/03/2018.
- Η Παναγιώτα Νατσούλη του Κων/νου και της Ειρήνης Γρίβα και ο Βαγγέλης Καρούτσος απέκτησαν κορίτσι στις 9 Μαρτίου στην Αθήνα
- Η Ανάνη Κολοβού του Αθανασίου και της Βασιλικής Γρίβα και ο Χρήστος Ιωάννου από Φιλιάτες απέκτησαν αγόρι στις 29 Μαρτίου.
- Η Ανδριάννα Γεωργ. Τσουμάνη από το Τσεπέλοβο και ο Ευστάθιος Τσιαντής από την Άρτα απέκτησαν στις 20/2/2018 το πρώτο τους παιδί (αγοράκι) στην Αθήνα.

ΒΑΠΤΙΣΕΙΣ

- Η Ναταλία Σούρλα και ο Γιώργος Μπιτολύκος βάπτισαν τον γιο τους "Ορέστη" στην Πλαταριά Θεσπρωτίας στις 9/4/2018.

ΓΑΜΟΙ

- Η Σοφία Καρβούνη του Ευαγγέλου και της Άννας Δόση παντρεύτηκε τον Πέτρο Γιάνγκο στην Ηγουμενίτσα στις 16/12/2017.
- Ο Χρήστος Βασ. Μάστορας και η Αглаία Σπ. Γεωργοκίτσου παντρεύτηκαν στις 14/4/2018.
- Η Αντωνία Ι. Κάκκου και ο Μιχάλης Κεχαγιάς παντρεύτηκαν στη Ρόδο στις 3/12/2017.

ΘΑΝΑΤΟΙ

- Κώστας Ρούντας του Σπύρου και της Όλγας Ανδρέα Μακρή, 32 ετών, στα Άνω Ραβένια στις 16/3/2018.
- Ηλίας Καψάλης του Γεωργίου 43, από Φιλιάτες Θεσπρωτίας στη Γερμανία στις 22-2-18.
- Δημήτρης Κάτσενος του Στέφου, στα Φλάμπουρα Πρέβεζας, 88 ετών στις 6-4-18.
- Ευλαλία Χριστόδουλου Τάγκα, 89 ετών, στο Κουκούλι, στις 30-3-18.
- Ηρακλής, Παπιγκιώτης στο Τσεπέλοβο, 91 ετών, στις 22-2-18.
- Μιλτιάδης Κώστας (Θανατός) του Βασιλείου 88 ετών, στο Τσεπέλοβο, στις 26-2-18.
- Όλγα χήρα Γεωργίου Βαγγελή, το γένος Δόση, 85 ετών, στο Τσεπέλοβο στις 18-2-18.
- Αγγελική κα Μιχάλη Καρβούνη, από την Πέρδικα, ετών 83, στις 28/1/2008.
- Μιχάλης Κατρός, 88 ετών, στην Ηγουμενίτσα στις 30/1/2018.
- Φίλιππος Καρβούνης, 76 ετών, στο Μεσοβούνι Θεσπρωτίας στις 5/2/2018.
- Αργυρώ Τσουμάνη, 86 ετών, στο Καναλλάκι Πρέβεζας στις 7/2/2018.
- Αικατερίνη Κούτσικου, 79 ετών, στη Λάκκα Θεσπρωτίας στις 21/2/2018.
- Γιαννούλα Καρβούνη, 93 ετών, στο Παλαιόκαστρο Θεσπρωτίας στις 25/2/2018.
- Ιωάννης Γιαννακούλης, 77 ετών στο Καρβουνάρι την 1/3/2018.
- Ευθυμία Γιαννακού, 97 ετών στο Βασιλικό Θεσπρωτίας στις 3/3/2018.

ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΣΑΡΑΚΑΤΣΑΝΑΙΩΝ ΘΕΣΠΡΩΤΙΑΣ

Νέο Δ.Σ του Συλλόγου προέκυψε από τις εκλογές της 11 Μαρτίου 2018 και αποτελείται από τους:

Πρόεδρος: Λάμπρος Ε. Γιαννακός
 Αντιπρόεδρος: Αλέξανδρος Γ. Φερεντίνος
 Γραμματέας: Ιφιγένεια Ε.Αθανασίου
 Ταμίας: Ανδρομάχη Γ. Χουλιάρη
 Έφορος Υλικού: Αθανάσιος Κ. Χαρίσης
 Έφορος χορευτικού και εκδηλώσεων: Ειρήνη Χ.Λουτσάρη
 Έφορος Δημοσίων σχέσεων: Νίκος Μ. Γιαννακός

Το Δ.Σ του συλλόγου Σαρακατσαναίων Θεσπρωτίας σας ενημερώνει ότι το 9ο καλοκαιρινό αντάμωμα στη «ΣΤΑΝΗ» στο Τσιπουρίκι θα πραγματοποιηθεί

Αποχαιρετισμός στη Φρειδερίκη Τάγκα

Πολλά είναι τα θάματα. Πιο θάμα απ' τον άνθρωπο, τίποτα!

Την παράφραση του Γιάννη Γρυπάρη στα λόγια του Σοφοκλή για την Αντιγόνη έφερε στον νου το άκουσμα του θλιβερού μαντάτου για τον θάνατό σου.

Μιλάμε για τον ύμνο στον άνθρωπο, το θριαμβικό τραγούδι πολιτισμού, που συνδέεται με ανθρώπους σαν κι εσένα- οι οποίοι φτιάχνουν θεώματα στη ζωή τους. Υπερασπιζόνταν με πάθος την προκοπή, ακριβώς όπως έπραξες κι εσύ!

Γιατί τέτοιος άνθρωπος ήσουν. Αγωνίστρια με Α κεφαλαίο. Με προίκα τον δυναμισμό σου. Με εφόδιο την αγάπη σου για πρόοδο κέρδισες επάξια τον τίτλο της αγωνίστριας, που πάλεψε σκληρά και τα κατάφερε!

Μαζί με τον αγαπημένο σου Λευτέρη και χάρη στην ακαταπρόκλητη δουλειά σας ξεπεράσατε αντιξοότητες και κατακτίσατε την επιτυχία.

Κυρίαρχα αγαθά ήταν η προκοπή και η αξιοπρέπεια, που τα κληροδοτήσατε στα υπέροχα παιδιά σας. Κι εσύ υπήρξες πρωτοεργάτρια σε αυτόν τον στόχο.

Φρειδερίκη, είναι μεγάλη η λύπη, που σε χάσαμε. Όλοι όμως όσοι σε εκτιμήσαμε, δεν θα πάψουμε να μνημονεύουμε την προσωπικότητά σου.

Τη δυναμική σου. Την αποτελεσματικότητά σου σε ότι επεδίωκες για το καλό τη φιλίας σου. Το ήθος. Την εργατικότητά σου. Το μεγαλείο σου!

Νάναι ελαφρύ το χόμα που θα σε σκεπάσει. Ο χρόνος να δώσει παρηγοριά στον άντρα σου. Και στα παιδιά σου, να μείνουν ζωντανές οι αναμνήσεις για τον σημαντικό άνθρωπο που τους γέννησε. Εσένα αλψμόνητη Φρειδερίκη.

Καλό σου ταξίδι!

Ματίνα Λέτσα, Δημοσιογράφος

- Λάμπρος Μπαλατσός, 81 ετών στην Πέρδικα στις 23/1/2018.
- Χρυσούλα Πίγκιου το γένος Αριστείδη Σιντόρη, 71 ετών στους Φιλιάτες, στις 13/1/2018.
- Σωτήρης Τσουμάνης του Κων., 85 ετών στον Λούρο στις 14/2/2018.
- Αποστόλης Παπαρούνας του Κων., από Λάιστα, 89 ετών στην Άνοιξη Αττικής στις 3/4/2018.
- Χρυσάνθη Γουνοπούλου το γένος Παντελή Ζήγου, 76 ετών στην Αθήνα στις 22/1/2018.
- Φρειδερίκη σύζυγος Ελευθερίου Τάγκα, το γένος Γ. Χασκή, 69 ετών, στην Αθήνα, στις 25/1/2018.
- Ανδρονίκη κα Σωτήρη Φερεντίνου, το γένος Φώτη Δελημήτρου, 77 ετών, στον Ωρωπό Πρέβεζας στις 6/3/2018.
- Σπύρος Γεωρ. Γεωργίου από Καλπάκι, 75 ετών, την 1/2/2018.
- Ευριπίδης Αποσ. Αρβανίτης, 66 ετών, στο Καλπάκι, στις 20/3/2018.
- Καρβούνη Θεοδώρα ετών 97, από Ηγουμενίτσα στις 28/01/2018.
- Σταύρος Φερεντίνος από την Ηγουμενίτσα ετών 77, στις 28/01/02108.
- Νικόλαος Ράφτης του Δημητρίου από το Παλαιόκαστρο ετών 88, στις 15/04/2018.

Ηλεκτρονική έκδοση της εφημερίδας.

Στο κάλεσμα της εφημερίδας στα προηγούμενα φύλλα για ηλεκτρονική αποστολή της εφημερίδας σε όσους το επιθυμούν ανταποκρίθηκαν ορισμένοι συνδρομητές.

Υπενθυμίζουμε, όποιος επιθυμεί να του στέλνουμε ηλεκτρονικά την εφημερίδα να στείλει στο e-mail της εφημερίδας την ηλεκτρονική του διεύθυνση και από το επόμενο φύλλο θα λαμβάνει έγχρωμη την εφημερίδα και φυσικά πολύ πιο έγκαιρα. Η τεχνολογία στην υπηρεσία της παράδοσης.

Έχω να γράψω γράμμα σου...

Αγαπητέ Δημήτρη, σε φιλώ

Είναι απόγευμα και με βρήκε το μήνυμά σου στα Φάρσαλα όπου θα συμμετάσχω, με τον Σταύρο και με πρωτοβουλία Θεσσαλών φίλων σε μια εκδήλωση - αφιέρωμα στον αείμνηστο Κώστα Νάκα που συμπληρώνει σήμερα τέσσερα χρόνια απ' τη μετοικεσία του.

Θέλω να σε παρακαλέσω να μεταφέρεις τις ευχαριστίες μου, σε όλους τους συνεργάτες σου και ιδιαίτερα στον κ. Γόγολο για το υπέροχο αφιέρωμα στην έκδοσή μου που με τιμά ιδιαίτερα. Επιφυλάσσομαι για ό,τι δη.

Παρακαλώ, επίσης, στις ευχές των ημερών να προσθέσετε και τις δικές μου σε σένα, τους συνεργάτες σου, σ' όλους τους συναφλίδες και στις φαμελιές σας για "Χρόνια Πολλά", Γειά και Δύναμι' και για τούτον τον Χρόνο να συνεχίσετε το τόσο ξεχωριστό και ποιοτικό έργο που πάντα πιστεύα και πιστεύω ότι επιτελείτε.

Με αδελφικούς χαιρετισμούς
Βασίλης Σεραμπέτης

Προς τους συνδρομητές της εφημερίδας

Στα πλαίσια του νοικοκυρέματος των οικονομικών της εφημερίδας και με δεδομένη την κρίση, και επειδή από τα τηρούμενα αρχεία διαπιστώθηκε ότι ορισμένοι συνδρομητές για αρκετό διάστημα δεν κατέβαλαν συνδρομή, έγινε από τον εκδότη της εφημερίδας διαγραφή των ασυνεπών συνδρομητών. Και επειδή κάποτε με τα ξερά καίγονται και τα κλωρά, αν κακώς έγινε διαγραφή σε κάποιον να μας ενημερώσετε για να επανορθώσουμε. Προφανώς όλοι οι συνδρομητές πρέπει να στηρίζουν τη εφημερίδα για να συνεχίσει να εκδίδεται. Πιστεύουμε ότι αξίζει να συνεχίσει.

Συγγνώμη από τους συνεργάτες μας

Λόγω πληθώρας επίκαιρης ύλης, κάποια άρθρα που μας έστειλαν αγαπητοί φίλοι θα δημοσιευθούν σε επόμενα φύλλα. Συγγνώμη, τίποτα δεν αγνοούμε ούτε ξεχνάμε.

Τα Χαιρετήματα σαρακατσάνικα

Τριμηνιαία Εφημερίδα της Αδελφότητας των εν Αθήναις Σαρακατσαναίων Ηπείρου
 Ζήνωνος 30, 3ος όροφος, Τ.Κ. 10437
 τηλ.: 210 5240777, φαξ: 210 5240109
 xairetimata@gmail.com www.sarakatsanoi.org
 ΑΦΜ 090174764, ΔΟΥ Α' ΑΘΗΝΑΣ
 ΚΩΔΙΚΟΣ ΕΝΤΥΠΟΥ: 6242

ΕΚΔΟΤΗΣ: Ο πρόεδρος της Αδελφότητας
 Δημήτρης Λ. Τάγκας, 6945150848

ΣΥΝΤΟΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΗΣ
 Δημήτρης Λ. Τάγκας,
 Ηλίας Θ. Κάλλης, 6936855718

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Θεόδωρος Γόγολος
 Παύλος Δ. Κατρός 6946903637,
 Βασίλης Η. Σαλμάς

Στράτος Γούπας (κοινωνικά) 6972027826,
 Τα ενυπόγραφα άρθρα εκφράζουν
 απόψεις των συντακτών τους

Συνδρομές - ενισχύσεις:

ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ: 130/960391-39
 IBAN: GR7701101300000013096039139

στα ονόματα: Κάτσανος Δημήτριος-Παύλος Κατρός
 EUROBANK-TACHYΔΡΟΜΙΚΟ ΤΑΜΙΕΥΤΗΡΙΟ:
 0026 0630 0901060 80012

Αδελφότητα Εν Αθήναις Σαρακατσαναίων Ηπείρου
 IBAN GR 230260 63000000 901060 80012

Μη ξεχνάτε όταν καταθέτετε χρήματα να γράφετε
 το ονοματεπώνυμό σας.

Υπεύθυνος Παραγωγής: Απίρος hora, Πρεβέζης 93,
 Αθήνα, τηλ: 210 5154920, apiroshora@yahoo.gr

Εκδηλώσεις Συλλόγου Σαρακατσαναίων Ν. Πρεβέζης

Το Σάββατο 24-03-2018 ο Σύλλογος Σαρακατσαναίων Ν. Πρεβέζης φιλοξένησε στην Θεοφάνειο Αίθουσα Τέχνης, στην Πρέβεζα, την εκδήλωση για την παρουσίαση του βιβλίου του κ. Ιωάννη Θ. Κουτσοκώστα, "ΟΙ ΣΑΡΑΚΑΤΣΑΝΑΙΟΙ ΣΤΟΥΣ ΑΓΩΝΕΣ ΤΟΥ ΕΘΝΟΥΣ", έκδοσης της Πανελληνίας Ομοσπονδίας Συλλόγων Σαρακατσαναίων (Π.Ο.Σ.Σ. 2015).

Την εκδήλωση χαιρέτησαν οι κ.κ. Αλέξανδρος Καχριμάνης, Περιφερειάρχης Ηπείρου, Στράτος Ιωάννου Αντιπεριφερειάρχης Π.Ε. Πρέβεζας, Χρήστος Μπαϊλής Δήμαρχος Πρέβεζας, ο Πρόεδρος της ΠΟΣΣ Γεώργιος Μουτσιάνας και ο Στυλιανός Ντίνος, Αντιπρόεδρος της Αμφικτιονίας Ακαρνάνων. Γραπτή επιστολή και χαιρετισμό απέστειλε ο κ. Γεώργιος Σούρλας, ο οποίος για λόγους υγείας δεν μπόρεσε να παραστεί. Για το βιβλίο μίλησαν οι κ.κ. Γεώργιος Καψάλης, Πρύτανης του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων και ο Αντιστράτηγος ε.α., Ευάγγελος Κουμπής. Τραγουδούσαν οι Σαρακατσάνοι Τραγουδιστές Νίκος Γιαννακός και Σταύρος Μπόνιας, ενώ το αντρικό τμήμα του χορευτικού μας απέδωσε κλέφτικους χορούς. Την εκδήλωση έκλεισε ο συγγραφέας του βιβλίου κ. Ιωάννης Κουτσοκώστας.

Ευχαριστούμε θερμά όλους όσους παρευρέθησαν και μας τίμησαν με την παρουσία τους. Επίσης, ευχαριστούμε τον Δήμο Πρέβεζας για τη παραχώρηση της αίθουσας και τη εν γένει βοήθεια στην υλοποίηση της εκδήλωσης, τον κ. Γιώργο Κουμπή για την επιμέλεια και το συντονισμό και την κ. Αθανασία Κεραμάρη για την παρουσίασή της.

Στη συνέχεια ακολούθησε ο Ετήσιος Χορός του Συλλόγου στην αίθουσα εκδηλώσεων «ΚΤΗΜΑ ΤΣΟΥΜΑΝΗ», με μεγάλη προσέλευση κόσμου. Για πρώτη φορά τα κρέατα (αρνιά και προβατίνες), τα τυριά και οι σαλάτες της εκδήλωσης ήταν όλα προσφορά των Σαρακατσαναίων κτηνοτρόφων και καταστηματάρχων της περιοχής μας. Στο κάλεσμα του Συλλόγου όλοι ανταποκρίθηκαν άμεσα, με χαρά και χωρίς να λογαριάσουν το κόστος, παρά την οικονομική κρίση που μας ταλινίζει όλους, αποτελώντας παράδειγμα προς μίμηση. Η επιτυχία της φετινής εκδήλωσης είναι αποτέλεσμα της συνεισφοράς, της αλληλεγγύης και της συλλογικότητας. Ο κόσμος αγάλιασε αυτή τη διπλή εκδήλωση του Συλλόγου Σαρακατσαναίων Ν. Πρεβέζης και την στήριξε με κάθε τρόπο. Τους οφείλουμε όλοι ένα

τεράστιο ευχαριστώ. Επίσης, θερμές ευχαριστίες οφείλονται στους χορηγούς που ενίσχυσαν οικονομικά τον Σύλλογο.

Με την παρουσία τους μας τίμησαν οι βουλευτές του Νομού μας κ.κ. Κων/νος Μπάρκας και Στέργιος Γιαννάκης, εκπρόσωποι του Συνδέσμου Συρρακιωτών Πρέβεζας, του Εξωραϊστικού Πολιτιστικού Συλλόγου Ν. Σαμψούντας «Αμιός», του Πολιτιστικού Συλλόγου Νικόπολης, του Συλλόγου Γυναικών Φλαμπούρων, καθώς και ο Σύλλογος Ν. Κερασούντας «Ο Κασαντώνης». Μαζί μας γλέντησαν οι εκπρόσωποι του Συλλόγου Αγραφιωτών Σαρακατσαναίων, ο Σύλλογος Σαρακατσαναίων Βάλτου Ξηρομέρου Ευρυτανίας «Οι Σταυραετοί των Αγράφων» και εκπρόσωποι της Αδελφότητας Σαρακατσαναίων Ηπείρου και του Συλλόγου Σαρακατσαναίων Θεσπρωτίας

Ο Σύλλογος Σαρακατσαναίων Νομού Πρεβέζης εύχεται σε όλες και όλους Καλή Ανάσταση.

Οι Σαρακατσάνοι στους Αγώνες του Έθνους*

Η Ελευθερία είναι δώρο του Θεού και το τίμημα για την απόκτησή της είναι πολύ ακριβό. Η γωνιά της γης, που λέγεται Ελλάδα είναι γωνιακό και περιζήτητο οικόπεδο, που από αρχαιοτάτων χρόνων επιβουλεύτηκαν πολλοί εχθροί και επικείμεναν να το πάρουν, όπως και σήμερα το βιώνουμε. Γι' αυτό χρειάστηκαν Μαραθώνες και Σαλαμίνας και να κυθούν ποταμοί αιμάτων για να κρατηθεί Ελεύθερη η Πατρίδα μας.

Κι οι Σαρακατσαναίοι, «οι καταλαγαρότεροι Έλληνες» κατά τον Στέφανο Γρανίτσα δεν υστέρησαν και αλλά συμμετείχαν σε όλους τους Αγώνες του Έθνους και ειδικότερα στην Νεώτερη Ελληνική Ιστορία Έθνους, όπου αναφέρονται σαν «σκηνίτες βλαχοποιημένες» κι αργότερα με το όνομά τους σαν Σαρακατσαναίοι από την Ηρωική Κλεφτουριά, την Εθνική Παλιγγενεσία και το Θρυλικό 21 μέχρι τον Μακεδονικό Αγώνα, τους βαλκανικούς Πολέμους 1912-13, την Μικρασιατική Εκστρατεία, το ηρωικό 40 και μέχρι σήμερα.

Και το τίμημα ήταν βαρύ, όπως λέει κι ο Εθνικός μας ποιητής Κωστής Παλαμάς, δισέγγονος του διδασκάλου του Γένους Παναγιώτη Παλαμά, διευθυντή της Σχολής των Βραγκιανών των Αγράφων, του οποίου την αδελφή Αλεξάνδρα είχε παντρευτεί ο σαρακατσάνος αρχιστέλιγκας των Αγράφων Χρήστος Καψάλης, όταν ξεκαλοκαίριζε στα Βραγκιανά κι αργότερα θρυλικός προύχοντας του Μεσολογγίου με την πυρπόληση της πυριτιδαποθήκης κατά την Ηρωική Έξοδο των Ελευθέρων Πολιορκημένων στις 10 Απριλίου 1826.

«Η Λευτεριά δεν μετριέται με το στρέμμα, αλλά με της καρδιάς το πύρωμα μετριέται και με Αίμα».

Στην Ηρωική προεπαναστατική Κλεφτουριά με τον πρωτοκορυφαίο των κλεφτών Αντώνη Κασαντώνη, τον αδελφό του Κώστα Λεπενιώτη, τους για πάνω από 100 χρόνια ηρωικούς κλεφταρματολούς Σκαδάδες με τα παρακλάδια τους Αραπογιανναίους, Λαμπραίους και Βλαχοπουλαίους του μεγαλύτερου αρματολικιού Βλοχού, Σοβολάκου και Καρπενησίου, τον Λιάκο, ανδρειωμένο κλεφτοκαπετάνιο των Αγράφων με την πανέμορφη και χιλιτραγουδισμένη ηρωίδα γυναίκα του, που αυτοθυσιάστηκε αρπάζο-

ντας το μαχαίρι του τουρκαρβανίτη και μπήκνοντάς το στα στήθια της, για να μην μολυνθεί στα χέρια του Αλή -πασά λέγοντας.

*εγώ ρωμιά γεννήθηκα, ρωμιά θε 'να πεθάνω,
κάλλιο να ιδώ το αίμα μου τη γης να κοκκινίσει
παρά αφήσω ζωντανή Τούρκος να με φιλήσει.
και πλήθος άλλων. κλεφταρματολών.*

Στον Αγώνα της Εθνικής Παλιγγενεσίας του 1821 με τον Αρχιστράτηγο της Ρούμελης Γεώργιο Καραϊσκάκη, που γεννήθηκε από την σαρακατσάνα Διαμάντω και σαν δόκιμη μοναχή Ζωή Ντιμισκή σε μια σπηλιά των Αγράφων, ανατράφηκε στο σαρακατσάνικο τσελιγκάτο, ανδρώθηκε στον κασαντωνναίκο νταϊφά και δοξάστηκε στην Αράχοβα και σε πλήθος άλλων μαχών και τον ομορφότερο των καπεταναίων Γρηγόρη Λιακατά, που έπεσε σαν ιερό σφάγιο πολεμώντας ηρωικά στα βαλτονέρια του Ντολμά στο Αιτωλικό κατά Πολιορκία του Μεσολογγίου στις 28/2/1826, τον Σκαλτσόδημο, που παραφρονών στο τέλος της ζωής του φώναζε "Μακριά από τους Τούρκους, θα νικήσει ο Σταυρός", και πλήθος άλλων αγωνιστών.

Στην συνέχεια στα απελευθερωτικά κινήματα 1854 και 1878 στη Θεσσαλία και τον Όλυμπο με τους ηρωικούς Τζαχειλαίους και τον Καταραχιά και στον Μακεδονικό Αγώνα με κορυφαίο τον θρυλικό Κώστα Γαρέφη με ρίζες σαρακατσάνικες από τα Τζουμέρκα και τη Ρούμελη, που σκοτώθηκε στα σαρακατσάνικα κονάκια του Πασαγιώργη Καραφυλιά κατά την εξόντωση των βουλγάρων κομιτατζήδων Λούκα και Καρατάσου στις 6 Αυγούστου 1906 και τον τελευταίο των κλεφτοκαπεταναίων καπετάν Νάνη Ζαρογιάννη στον Όλυμπο και πλήθος άλλων αγωνιστών μακεδονομάχων καπεταναίων,οπλιτών και οργανωτικών πρακτόρων.

Κι η προσφορά τους ήταν ανιδιοτελής και διαχρονική, όπως φαίνεται στα παρακάτω παραδείγματα.

1. Από την αρνητική απάντηση του Κασαντώνη στην δελεαστική πρόταση του έλληνα στρατηγού του Ρωσικού στρατού Εμ. Παπαδόπουλου να καταταχθεί στον Ρωσικό στρατό, λέγοντάς του πως «δεν έχει ανάγκη η μεγάλη Ρωσία από το καριοφίλι του Κασα-

τώνη και πως πολεμάει για την λευτεριά της πατρίδας του και πως τον χρειάζονται τ' Άγραφα.»

2.Ο ανιδιοτελής καπετάν Θανάσης Τσάκας η Τσάκαλος, πρωτοπαλίκαρο των Κασαντωνναίων και του Γεωργίου Καραϊσκάκη, μετά από 50 χρόνια αγώνες και τον άδικο θάνατο-δολοφονία του αρχιστράτηγου στο Φάληρο στις 23 Απριλίου 1827 αποσύρθηκε και έβασκε τα λιγοστά γιδοπρόβατά του όταν τον επισκέφθηκε ο Βασιλιάς Όθωνας, γιατί δεν ζήτησε περίθαλψη-σύνταξη. Απάντησε χαρακτηριστικά με τα λόγια "αλλοίμονο στα γονικά, που καρτερούν να σκάσουν στο κλάμα τα παιδιά τους για να τους δώσουν να φάνε" και τι χάρη θα ήθελε από τον βασιλέα είπε "να του επιτρέψει να φέρει τ' άρματα, όπως ήταν με τους Κασαντώνη και Καραϊσκάκη"

3. Ο μακεδονομάχος μπάρμπα Κώστας Τσαλάγας, από τη Λαμία, το 1935 όταν επισκέφτηκε τον Αντιβασιλέα Γεώργιο Κονδύλη, τον οποίο γλύτωσε τραυματισμένο από βέβαιο θάνατο κατά τον Μακεδονικό Αγώνα, κι εκείνος τον αγάλιασε αποκαλώντας τον Σωτήρα. Σε ερώτηση αν έχει κάποια ανάγκη απάντησε αρνητικά και πως «ήρθα να σε ιδώ μαναχά Γιώργο μ' κι να σε καμαρώσω! Δεν θέλω τίποτας!!!»

Τα παραπάνω συνοπτικά αναφερόμενα, αναλυτικά περιγράφονται στο βιβλίο "Οι Σαρακατσαναίοι στους Αγώνες του Έθνους, που πετυχημένα αναφέρθηκαν στην παρουσίαση οι εξαιρετικοί ομιλητές Καψάλης Γεώργιος, πρύτανης του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων και ο αντ/γος ε.α Κουμπής Ευάγγελος, με οδήγησαν στην συγγραφή του βιβλίου μετά 30 χρόνια έρευνας και εκπλήρωσα ένα χρέος τιμής προς τους ένδοξους προγόνους μας αφήνοντας παρακαταθήκη στις επόμενες γενεές να συνεχίζουν την προσφορά προς το Έθνος και την Πατρίδα σε έργα Προόδου, Ειρήνης και Πολιτιστικής ανάπτυξης της Πατρίδας μας.

Σήμερα δυστυχώς τα παιδιά μας δεν διδάσκονται Ιστορία, που είναι απαραίτητη για την Ενότητα του Έθνους και την ανάπτυξη της φιλοπατρίας στις νεότερες γενεές ενάντια στον Διεθνισμό και την Παγκοσμιοποίηση, που διαλύουν τα Έθνη. Και έθνη, που ξεχνούν την Ιστορία τους εξαφανίζονται και χάνονται και η Ελλάδα δεν πρέπει να χαθεί.

* Ομιλία που εκφωνήθηκε στην παρουσίαση του βιβλίου του στις 24/3/2018 στην Πρέβεζα

Γιώργος Κ. Καπρινιώτης: Μαρτυρία του συγγραφέα

Μια παρουσίαση ενός βιβλίου, έχει ως κύριο σκοπό, αφενός να γίνει γνωστό το περιεχόμενό του στο ευρύτερο κοινό και αφετέρου να ενημερώσει ο συγγραφέας για τη διαδικασία της συγγραφής και γενικά να θίξει στιγμές από το επίπονο και ωραίο αυτό ταξίδι. Γιατί, πραγματικά η γραφή ενός βιβλίου είναι ένα συναρπαστικό ταξίδι, που σε γεμίζει και σ' αποζημιώνει θετικά, στο τέλος.

Βέβαια, κάθε βιβλίο, για να γραφεί, απαιτεί ερεθίσματα, στόχους, κόπο και χρόνο. Προτού καταλήξω στη γραφή αυτού του βιβλίου, είχα δημοσιεύσει, κατά καιρούς, διάφορα άρθρα, που αναφέρονταν σε πτυχές της σαρακατσάνικης παράδοσης. Ακολούθησε η παρουσίαση του βιβλίου «ΣΑΡΑΚΑΤΣΑΝΑ ΕΙΚΟΝΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΣ» της Αδελφότητας των εν Αθήναις Σαρακατσαναίων Ηπείρου, στα Γιάννενα το 2009, και μια εκδήλωση στην Ηγουμενίτσα το 2013, προς τιμήν της Σαρακατσάνας γυναίκας, όπου έλαβα μέρος ως ομιλητής. Εκμεταλλεύτηκα επίσης, τις δικές μου μνήμες και τα βιώματά μου από τη περίοδο, κυρίως, της οικογενειακής μου νομαδικής ζωής και των Σαρακατσαναίων, γενικότερα, καθώς και τις συνομιλίες που είχα με ηλικιωμένους Σαρακατσάνους και Σαρακατσάνες. Από όλα αυτά προέκυψε ένας απεριόριστος θαυμασμός για την προσωπικότητα και την ανυπολόγιστη προσφορά της Σαρακατσάνας γυναίκας και θέλησα να την απαθανατίσω μέσα από την πορεία και τη διαμόρφωση της προσωπογραφίας της.

Πώς έγραψα το βιβλίο Δυσκολίες και προβλήματα

Πρώτο μου μέλημα ήταν να συγκεντρώσω πρωτογενές υλικό μέσα από συνομιλίες με Σαρακατσάνους και Σαρακατσάνες της τρίτης ηλικίας. Η προσπάθεια ήταν θα έλεγα χρονοβόρα και δεν έγινε χωρίς κάποια προσκόμματα. Έπρεπε, δηλαδή, να ρυθμιστεί η συνάντηση, να δημιουργηθεί ένα κλίμα οικειότητας, ώστε να πετυχαίνεται η ελεύθερη έκφραση. Ως προς αυτό, δεν αντιμετώπισα ιδιαίτερες δυσκολίες, γιατί όλα τα πρόσωπα με τα οποία έχω κάνει συνομιλίες, όχι μόνο δεν μου ήταν άγνωστα, αλλά με τα περισσότερα είχα στενές ή λιγότερο στενές συγγενικές σχέσεις.

Για την ηχητική καταγραφή των συνομιλιών χρησιμοποίησα ένα μικρό μαγνητόφωνο, στο μέγεθος ενός μικρού κινητού τηλεφώνου, πράγμα που δεν δημιουργούσε αναστολές στους πληροφορητές μου. Για να εκμαιεύσω τη γνήσια προφορά των Σαρακατσαναίων, μιλούσα κι εγώ στο ίδιο ιδίωμα. Δεν σας αποκρύβω, όμως, ότι σε ορισμένες περιπτώσεις, εσκεμμένα, χρησιμοποιούσα, κάπως προχωρημένο λεξιλόγιο, για να διαπιστώσω, αν αυτό είχε επίπτωση στην εκφορά του λόγου των συνομιλητών μου. Το αποτέλεσμα ήταν ότι οι πληροφορητές μου εξακολουθούσαν να μιλάνε στο γνωστό σαρακατσάνικο γλωσσικό ιδίωμα. Έτσι, δεν έχω καμιά αμφιβολία ότι αυτά που έχω καταγράψει αντικατοπτρίζουν το γνήσιο γλωσσικό ιδίωμα των Σαρακατσαναίων της Ηπείρου.

Σ' ένα δεύτερο στάδιο, έπρεπε να γίνει η απομαγνητοφώνηση, λέξη προς λέξη, φράση προς φράση. Δυσκολίες αντιμετώπιζα για κάποιες λέξεις που δεν ακούγονταν καλά. Επίσης, έπρεπε να απομονώσω κάποιες άσχετες παρεμβολές άλλων προσώπων που, σε περιπτώσεις, παραβρίσκονταν στις συνομιλίες. Ακολουθούσε η γραπτή καταγραφή και καταχώριση στον υπολογιστή. Πάντως, μ' όλη αυτή τη διαδικασία, έχω συγκεντρώσει ένα καλό απόθεμα από συνομιλίες. Έτσι, έχω δισώσει, πιστεύω, ένα σημαντικό μέρος, τόσο από τη ζωή και την παράδοση των Σαρακατσαναίων όσο και από το γλωσσικό τους ιδίωμα. Και αυτή μου η προσπάθεια συνεχίζεται.

Αναφορικά με τις συνομιλίες που περιλαμβάνονται συνοδευτικά στο βιβλίο, σ' ένα CD, θα ήθελα να σας αναφέρω κάποιες δυσκολίες που αντιμετώπισα. Εκτός απ' αυτά που σας προανέφερα, δηλαδή, συνεννόηση με τον συνομιλητή, επίσκεψη, δημιουργία οικείου κλίματος, μαγνητοφώνηση, ύστερα από ερωτήσεις και απομαγνητοφώνηση, έπρεπε να γίνει το λεγόμενο μοντάζ. Αυτό απαιτούσε ειδικό πρόγραμμα στον ηλεκτρονικό υπολογιστή. Σ' αυτό βοήθησε ο αδερφός μου, ο Λάμπρος, με τον οποίο αφιερώσαμε πολλές ώρες και τον ευχαριστώ. Έτσι, κατάλαβα στην πράξη τη σημασία και τον κόπο που απαιτεί ένα μοντάζ, είτε πρόκειται για μοντάζ εικόνας ή μοντάζ ήχων.

Σχετικά, με το Β' Μέρος του βιβλίου, που έχει ως γενικό τίτλο «Λαογραφικά δημοσιεύματα», θα μπορούσε να αποτελέσει ένα ξεχωριστό βιβλίο. Άλλωστε εκτεί-

νεται σε διακόσιες σελίδες από τις 230 περίπου του βιβλίου. Προτίμησα, τελικά, να ενσωματωθεί στο ίδιο βιβλίο αφού και αυτά έχουν ως κύριο στόχο να διατηρήσουν την ιστορική μνήμη, την παράδοση και γενικά, τον λαϊκό πολιτισμό των Σαρακατσαναίων. Αυτό αποτελεί κέρδος και για τον αναγνώστη γιατί έχει δύο βιβλία σε ένα. Προηγείται μια μικρή εισαγωγή, ενημερωτικού χαρακτήρα, και ακολουθούν τα κεφάλαια:

Φιλολογική λαογραφία, Εθιμική λαογραφία, Γλωσσικά, Συνεντεύξεις, Ευτράπελες διηγήσεις – διηγήματα, Βιβλιοκριτική, Μνήμες από το Γυμνάσιο Τραπεζοπόρου, Επετειακά και κλείνει με το κεφάλαιο που έχει τον τίτλο: Διάφορες προτάσεις.

Θα μου επιτρέψετε να τονίσω ότι τα περισσότερα από αυτά τα άρθρα, για να γραφούν, απαιτήθηκε πολύς κόπος και χρόνος: έρευνα, ανάλυση και τεκμηρίωση. Μ' άλλα λόγια, δεν είναι σαν τα συνηθισμένα άρθρα που γράφονται - και έχω γράψει αρκετά - στον τοπικό τύπο με αφορμή την επικαιρότητα.

Όπως και στο πρώτο μέρος του βιβλίου, και ίσως πολύ περισσότερο σ' αυτό το δεύτερο, αφού δεν πρόκειται

Από την παρουσίαση στην Ηγουμενίτσα.

για μυθιστόρημα, έχει το πλεονέκτημα ο αναγνώστης να επιλέγει για διάβασμα εκείνο το άρθρο ή εκείνα που τον ενδιαφέρουν. Θα έλεγα ότι αυτό το μέρος απευθύνεται περισσότερο προς τη νέα γενιά των Σαρακατσαναίων, και όχι μόνο, γιατί οι νέοι μας αγνοούν πολλά στοιχεία από τη ζωή και την παράδοση των Σαρακατσαναίων. Οι αιτίες της άγνοιας δεν είναι του παρόντος να αναζητηθούν και να αναλυθούν.

Ως προς το εξώφυλλο, θα ήθελα να κάνω μια απλή αναφορά. Ο ζωγραφικός πίνακας, είναι του Βαγγέλη Κουμπή, αντιστράτηγου ε.α. Τον έχει δωρήσει σε μένα και τον ευχαριστώ και από αυτό εδώ το βήμα. Η παράσταση της Σαρακατσάνας, που γνέθει ανεβασμένη πάνω σ' ένα μουλάρι και δίπλα από μια βρύση, είναι συμβολική. Συμβολίζει τη σαρακατσάνα που η ζωή της, από τα παιδικά της χρόνια μέχρι τα γεράματα, ήταν στενά συνδεδεμένη με τη ρόκα και το γνέσιμο.

Προβλήματα ορθογραφίας

Ως προς την ορθή γραφή ορισμένων λέξεων, αντιμετώπισα κάποιες δυσκολίες. Αναφέρω ενδεικτικά τις παρακάτω λέξεις.

- χόριβι ή χόριυι, χάλιβι ή χάλιυι, ιφκή ή ιυκή, έφουβγα, Λιυτέρινα ή Λιυτέρινα, αυτήνος ή **αυτείνος**. Για την τελευταία λέξη κατέληξα στη γραφή με ει, αφού συμβουλευτήκα τρία λεξικά: Το λεξικό της Ελληνικής γλώσσας, εκδόσεις ΠΑΠΥΡΟΣ., το **Λεξικό της Ακαδημίας Αθηνών** (από έγκυκλ. Χάρη Πάτση) και το λεξικό της κοινής Νεοελληνικής γλώσσας, Τριανταφυλλίδη. Στο τελευταίο λεξικό αναφέρεται και η εξήγηση, ότι δηλαδή η λέξη προέρχεται από συμφυρμό - ανάμειξη των λέξεων αυτ(ός) και (εκ)είνος = αυτείνος.

Είναι ανάγκη νομίζω να συγκροτηθεί μια επιτροπή από την Πανελλήνια Ομοσπονδία Συλλόγων Σαρακατσαναίων (ΠΟΣΣ), η οποία σε συνεργασία με έγκριτους γλωσσολόγους θα προτείνει πώς θα γράφονται στο εξής τέτοιες λέξεις, για να υπάρχει μια ομοιομορφία.

Σχόλια που ήδη έχω ακούσει από αναγνώστες

Γενικά, τα σχόλια που έχουν φτάσει σ' αφτιά μου από αναγνώστες του βιβλίου είναι ευνοϊκά. Κάποιοι συγκινήθηκαν, ιδιαίτερα διαβάζοντας το διήγημα: «Από το ναούρισμα στο μοιρολόι», που αναφέρεται σε πραγματικό γεγονός.

Θετική κριτική ασκήθηκε στο γεγονός ότι θίγονται σκηνές ή παραδόσεις, που ανάλογες συναντώνται και στην αρχαία Ελλάδα. Αναφέρω ενδεικτικά, το άρθρο, στη σελ. 132: «**η σημασία της παράδοσης για τα απονύχια**» δηλ. τα αποκόμματα των νυχιών. Οι Σα-

ρακατσάνοι, αφού τα φυσούσαν, τα πετούσαν προς τα πίσω, πάνω από τους ώμους. Αυτή η παράδοση έχει τις ρίζες της, τουλάχιστον, στον 6ο αι. π.Χ).

Επίσης, στη «**συνέντευξη με τον Λεωνίδα Παπιγκιώτη**», σελ. 225, γίνεται αναφορά για τη φύλαξη συγχρόνως δύο κοπαδιών από έναν τσοπάνο. [Το ίδιο θέμα το βρίσκουμε στον Οιδίποδα τύραννο του Σοφοκλή (5ος αι. π.Χ.) στιχ. 1135 «**ο μεν διπλοῖσι ποιμνίοις, ἐγὼ δ' ἐνὶ**» (= **εκείνος φύλαγε δυο κοπάδια κι εγώ ένα**).

Αυτά, αποδεικνύουν ότι οι Σαρακατσάνοι κουβαλούσαν και διέσωσαν παραδόσεις, λέξεις και φράσεις, που έχουν τις ρίζες τους στην αρχαιότητα, στο Βυζάντιο, στους χρόνους της τουρκοκρατίας και τον νεότερο ελληνικό κόσμο.

Και κάτι ενθαρρυντικό. Νέος επιστήμονας Σαρακατσάνος, που εργάζεται στο εξωτερικό, στις τρεις - τέσσερις μέρες που ήρθε για τις διακοπές των Χριστουγέννων στην Ελλάδα, διάβασε ολόκληρο το βιβλίο και βρήκε περισσότερο ενδιαφέρον το 2ο μέρος με τα λαογραφικά άρθρα.

Από την παρουσίαση στην Ηγουμενίτσα.

Σημασία διατήρησης του γλωσσικού ιδιώματος των Σαρακατσαναίων.

Οι παλιοί, γνήσιοι φορείς της παράδοσης και του γλωσσικού ιδιώματος των Σαρακατσαναίων, ολοένα και λιγοστεύουν. Πτυχές, από την παράδοση και από τη γλώσσα, χάνονται οριστικά. Γι' αυτό, θεωρώ, γενικότερα, ως εθνική ανάγκη - για να μην χαθούν πολύτιμα στοιχεία - να καταγράφονται όλα τα γλωσσικά ιδιώματα των διαφόρων κοινωνικών ή τοπικών ομάδων.

Μια αξιόλογη προσπάθεια καταγραφής του γλωσσικού ιδιώματος γενικά, των Σαρακατσαναίων έχει κάνει ο Θόδωρος Γιαννακός με το βιβλίο του «τα Φέγινα Πουλιά». Το δέντρο της ελληνικής γλώσσας έχει πολλά κλαδιά και παρακλάδια. Ας μην τα αμελήσουμε, γιατί έτσι αμελούμε ένα σημαντικό κομμάτι της ταυτότητάς μας. Να μην έχουμε καμιά αμφιβολία. Εκείνο που γράφεται στο γλωσσικό ιδίωμα τόπων και κοινωνικών ομάδων έχει μεγάλη επιστημονική και εθνική αξία.

Τα γλωσσικά ιδιώματα πλουτίζουν την εθνική γλώσσα, την κάνουν πολυποικίλη και έχουν άμεση σχέση με την κοινωνική και πολιτισμική ιδιαιτερότητα μιας γλωσσικής κοινωνικής ομάδας..

Εύστοχα, είχε επισημάνει ο Μανόλης Τριανταφυλλίδης: «οι διάλεκτοι ενός λαού είναι κι αυτές μια από τις πολυτιμότερες πηγές για τον πλουτισμό της γραφόμενης γλώσσας του και θα ήταν λάθος και ασυκώρητη στενοκεφαλία, αν ήθελε κανείς να αποκλείσει από την κοινή γλώσσα καθεμιά όμορφη λέξη, έναν τύπο που εκφράζει κάτι ξεχωριστό, έναν ιδιωματοισμό, μόνο και μόνο γιατί έτυχε να είναι διαλεκτικός».

Παράλληλα, ας δίνουμε την ευκαιρία στους ηλικιωμένους και στους ανθρώπους που βρίσκονται στο δύση της ζωής τους, να ανατρέχουν στο παρελθόν, να αναμνησθούν τη μνήμη τους και να διηγούνται βιώματα και περιστατικά από το ταξίδι της ζωής τους. Από μια άλλη σκοπιά, αυτό τους ενδυναμώνει ψυχολογικά και τους κάνει να νιώθουν ότι μπορούν να προσφέρουν ακόμη, με την πείρα και την κατασταλαγμένη σοφία τους.

Ερωτώ: Δεν είναι ωραίο τα εγγόνια να συνομιλούν με τους παππούδες και τις γιαγιάδες; Οι άνθρωποι της τρίτης ηλικίας να διηγούνται και τα εγγόνια ή τα παιδιά τους να καταγράφουν και να μαγνητοφωνούν; Από τις συνομιλίες αυτές τα οφέλη θα είναι πολλά. Συνομιλώντας μπορείς να ακούσεις λέξεις ή παροιμιακές φράσεις που δεν έχεις ξανακούσει. Η καταγραφή και η διατήρηση όλων αυτών είναι θέμα εθνικό. Αναφέρω μόνο δυο παραδείγματα. Από Σαρακατσάνα άκουσα πρώτη φορά τη λέξη **αργάλλζαμαν**, δηλαδή ασχολούμαστε/υφαίναμε

στον αργαλειό. Από άλλη την παροιμιακή φράση: «**Να γένει Ζηρός**», δηλαδή να γίνει ολοκληρωτική καταστροφή. Η φράση έχει σχέση με τη λαϊκή παράδοση, που αναφέρεται στο σχηματισμό της λίμνης του Ζηρού, κοντά στη Φιλιπιάδα, ύστερα από σεισμό και καταποντισμό της περιοχής.

Γι' αυτό το θέμα, γενικότερα, ακούστε τι έγραψε ο αείμνηστος Γιάννης Κακριδής, στο έργο του «Προσφορά στον νεοελληνικό λόγο»: Το 1915 ο Άγγελος Σικελιανός και ο Νίκος Καζαντζάκης περιόδευσαν σε μέρη της Ελλάδας. Σ' ένα χωριό βρήκαν ένα ωραίο αγριολούλουδο, αλλά δεν ήξεραν το όνομά του. Ρώτησαν κάτι παιδιά που έπαιζαν εκεί κοντά, αλλά ούτε αυτά ήξεραν και τους παρέπεμψαν σε μια γερόντισσα. Πήγαν να την βρουν, αλλά αυτή είχε πεθάνει αποβραδής. Τη μέρα εκείνη, εξομολογείται ο Καζαντζάκης στον Κακριδή, ο Άγγελος κι εγώ πενήθησαμε δυο θανάτους.

Από την παρουσίαση στα Γιάννινα.

Συμπεράσματα

Δεν έγραψα το βιβλίο αυτό, για να γίνω αρεστός σε όλους. Την τελειότητα δεν τη διεκδίκησα ποτέ ούτε και τη μοναδικότητα. Το κύριο μέλημά μου ήταν και είναι η καταγραφή της γνήσιας και αληθινής παράδοσης.

Τονίζω, για μια ακόμη φορά, την ανάγκη να συγκεντρώνουμε πρωτότυπο και πρωτογενές υλικό, που θα αναφέρεται σε παλιές μορφές ζωής, στη γλώσσα, στα ήθη, στα έθιμα, και στις παραδόσεις. Το έχω υπογραμμίσει ως ανάγκη, με δημοσιεύματα, εδώ και αρκετά χρόνια, αλλά χωρίς ουσιαστική ανταπόκριση. Πάντως, και τώρα, υπάρχουν οι τελευταίες γνήσιες πηγές. Άτομα και σύλλογοι ας το σκεφτούν, κι ας δραστηριοποιηθούν. Θα προσφέρουν μεγάλη υπηρεσία στη διάσωση της παράδοσης και του γλωσσικού ιδιώματος των Σαρακατσαναίων και όχι μόνο.

Θυμίζω ότι και ο Εκπαιδευτικός, Επιστημονικός και Πολιτιστικός Οργανισμός των Ηνωμένων Εθνών (ΟΥΝΕΣΚΟ), μέσα στις δραστηριότητές του είναι να διασώζονται όλες οι γλώσσες του κόσμου, όλες οι διάλεκτοι και όλα τα γλωσσικά ιδιώματα.

Από τις συνομιλίες μου με ηλικιωμένες Σαρακατσάνες προέκυψε και η ανάγκη να αναζητήσω μία, που θα αντιπροσώπευε όλες γενικά τις Σαρακατσάνες γυναίκες. Πολύ νωρίς, έλεγα

να! αυτή αποτελεί τον γνήσιο αντιπροσωπευτικό τύπο της Σαρακατσάνας (κρίνοντας την από τη συνολική εξωτερική εμφάνιση, από το βλέμμα, την κατασταλαγμένη σοφία και τα λεγόμενά της). Στη συνέχεια, ανακάλυψα μια δεύτερη, που δεν υστερούσε σε τίποτε από την πρώτη. Την ίδια εντύπωση αποκόμισα και από μια τρίτη και πάει λέγοντας. Μ' ένα λόγο, λίγο πολύ, οι Σαρακατσάνες, με τις οποίες έχω συνομιλήσει - κι αυτές, γενικά, που έχω γνωρίσει - παρουσίαζαν σταθερά ίδια ή πολύ παραπλήσια χαρακτηριστικά γνωρίσματα. Για μένα είναι όλες υποδείγματα και πιστεύω ότι αυτό είναι αποτέλεσμα της κλειστής κοινωνίας που έχουν ζήσει και έχουν ενστερνιστεί τις ίδιες αρχές, τις ίδιες αξίες και τα ίδια πρότυπα. Θα μου επιτρέψετε να αναφέρω ένα παράδειγμα. Μία Σαρακατσάνα μου είπε:

«Εμένα μ' αρέσει πολύ η αγάπη. Θέλω τα ζευγάρια να είναι αγαπημένα».

Μια άλλη μού τόνισε ότι δεν είναι καλή η γκρίνια. «Ιγώ καλά πέρασα με τον γέροντά μ'. Δε μαλώναμε ποτέ», και πρόσθεσε την παροιμία:

«Κάλλιο λάχανα μ' ειρήνια (με ειρήνη), παρά ζάχαρη κι γκρίνια». Αμέσως, μετά μου είπε την ακόλουθη παροιμία, που, προσωπικά, την έχω ακούσει για πρώτη φορά. «Όσο αξαίνω και πλαταίνω, τόσο πιο πολλά μαθαίνω». Διαφέρει σε τίποτε από το νόημα του αποφθέγματος, που αποδίδεται στον Σόλωνα (639 - 559 π.Χ), «Γηράσκω αεί διδασκόμενος»; Γενικότερα, από τις Σαρακατσάνες έβγαλα αβίαστα το συμπέρασμα ότι τις παροιμίες και τις παροιμιακές φράσεις τις χρησιμοποιούσαν καθημερινά και γι' αυτό έπαιζαν πολύ σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση του ηθικού κώδικα και της συμπεριφοράς τους. Καίριες και χαρακτηριστικές ήταν και οι προτροπές:

Να μας βγάλεις ασπροπρόσωπους και να μη μας ντροπιώσεις.

Τελικά, αν αυτό το βιβλίο και η σημερινή βιβλιοπαρουσίαση γίνουν αφορμή, ώστε να ξεκινήσει μια γενικότερη και οργανωμένη προσπάθεια, ώστε να συνεχιστεί η καταγραφή της παράδοσης και του γλωσσικού ιδιώματος των Σαρακατσαναίων, και όχι μόνο, αυτό θα είναι για μένα ό,τι καλύτερο και θα το θεωρήσω ως μεγάλη προσφορά.

Ας μην θεωρούμε την παράδοση ως κάτι το παρωχημένο και ξεπερασμένο, γιατί η ορθή εκμετάλλευση των θετικών στοιχείων της μπορεί να ανοίξει προοπτική και νέους ορίζοντες για το μέλλον. Για επιβεβαίωση της άποψης αυτής καλό είναι να ακούσουμε τα σοφά λόγια του Αϊνστάιν, του μεγαλύτερου, ίσως, διανοητή του εικοστού αιώνα, ο οποίος, για να δείξει πόσο τον ωφέλησε η πείρα που απέκτησε από το παρελθόν, υπογράμμισε με έμφαση:

«Ο άνθρωπος έχει ρίζες. Πάτσα στους ώμους των προγόνων μου κι έτσι μπόρεσα να δω πέρα από τα τείχη του καιρού μου».

Αδελφότης των εν Αθήναις Σαρακατσαναίων Ηπείρου

Βιβλιοπαρουσίαση: «Στα χνάρια της Σαρακατσάνικης παράδοσης», Γεωργίου Καπρινιώτη

Στις 28 Μαρτίου στην αίθουσα του Πολιτιστικού Πολυχώρου «Δημήτρης Χατζής» στα Γιάννινα και στις 29 Μαρτίου στο θέατρο «Εστία» στην Ηγουμενίτσα έγινε η παρουσίαση του βιβλίου του Γεωργίου Καπρινιώτη «Στα χνάρια της Σαρακατσάνικης παράδοσης» που το περασμένο καλοκαίρι εξέδωσε η Αδελφότης των εν Αθήναις Σαρακατσαναίων Ηπείρου. Η εκδήλωση έγινε σε συνεργασία της Αδελφότητας Σαρακατσαναίων Ηπείρου, του Συλλόγου Σαρακατσαναίων Θεσπρωτίας και της Αδελφότητας των εν Αθήναις Σαρακατσαναίων Ηπείρου.

Το βιβλίο παρουσίασε ο Πρύτανης του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων Γεώργιος Καψάλης ενώ ο συγγραφέας κατέθεσε τη δική του μαρτυρία από την συγγραφή του βιβλίου.

Στην βιβλιοπαρουσίαση στα Γιάννινα που συντόνισε ο Γραμματέας της ΑΣΗ Παν. Μπαλατσός χαιρέτησε ο Δήμαρχος Ζαγορίου κ. Σπύρου και στη Βιβλιοπαρουσίαση στην Ηγουμενίτσα που συντόνισε η Αρχοντούλα Γιαννακού χαιρέτησε ο Δήμαρχος Ηγουμενίτσας κ. Λώλος.

Και στις δύο εκδηλώσεις η προσέλευση του κόσμου ήταν πολύ ικανοποιητική. Στη βιβλιοπαρουσίαση της Ηγουμενίτσας η Χορωδία του Συλλόγου Σαρακατσαναίων Θεσπρωτίας παρουσιάζοντας παραδοσιακά σαρακατσάνικα τραγούδια (με το στόμα) ταξίδεψε τους προσκεκλημένους πραγματικά «στα χνάρια της Σαρακατσάνικης παράδοσης»

Ετήσιος Χορός της Αδελφότητας

Το Σάββατο 27 Ιανουαρίου οργανώθηκε ο ετήσιος χορός της Αδελφότητας στην αίθουσα «Αρχοντικό» στο Περιστέρι. Η προσέλευση του κόσμου μικρότερη από ότι τα προηγούμενα χρόνια. Πιθανόν κάποια πένθη, κηδεία μέλους της Αδελφότητας την ίδια μέρα με το χορό «κρύωσαν» τον κόσμο που δεν παραβρέθηκε όσο περιμέναμε. Όσοι πιστοί προσήλθαν διασκέδασαν με ξεχωριστό κέφι που δημιουργήσαν ο Νίκος Γιαννακός, ο Γιώργος Γόγολος και ο Νίκος Καλαμίδας στο τραγούδι, καθώς και ο Αλέξανδρος Τσουμάνης στο κλαρίνο με την υπόλοιπη κομπανία. Τα παιδιά του σχετικά ανανεωμένου χορευτικού έδωσαν υποσχέσεις για καλύτερες μέρες.

EUROBANK

- Καρωτής Βασίλειος, Θεσσαλονίκη 100
- Ντούσιος Παναγιώτης, Μυτιλήνη..... 20
- Τσουμάνης Θεοχάρης, Αθήνα..... 20
- Κώτσης Κων/νος, Μαρούσι..... 20
- Μπάκαρος Άγγελος, Αθήνα..... 20
- Νάκας Βασίλειος του Κων., Αθήνα ..20
- Μίγγος Δήμος του Μιχ., Καβάλα 50
- Καλευρά-Τσουμάνη Μαίρη, Γιαννιτσά 20
- Καρβούνης Ευάγγελος, Σύβοτα..... 50
- Κάκος Ιωάννης,, Ρόδος..... 20
- Κυριακού Ιωάννης, Κιλκίς..... 30
- Κουμπής Γεώργιος, Ιωάννινα 30
- Γόγολος Θ. Γεώργιος, Ηγουμενίτσα.. 30
- Χατζής Γεώργιος, Αθήνα 20
- Σύλλογος σαρακατσαναίων Περ. Αττικής "Τα χειμαδιά" 30
- Σιαμέτης Θωμάς, Δραπετσώνα..... 20
- Φουρλής Ιωάννης, Ρόδος..... 25
- Μπίκος Βασίλειος, Αλεξανδρούπολη 20
- Σκεύας Αντώνιος, Θεσσαλονίκη 20
- Κάτσιος Λάμπρος, Παλαιόκαστρο..... 20
- Κάτσιου-Μουταφτσίδου Αλεξάνδρα, Εύοσμος..... 20
- Κάτσηνος Ελευθέριος, Ιωάννινα..... 20

Για το... καρδάρι συνδρομές - ενισχύσεις

Ευχαριστούμε από καρδιάς όσους μας στηρίζουν οικονομικά, δίνοντας ό,τ δικιούτι ο καθένας, για το καρδάρι για να συνεχίσουμε.

ΜΕΛΗ ΣΥΛΛΟΓΟΥ

- Παπασπύρος Κώστας, Αθήνα 20
- Τσουμάνη Γεωργία, Αθήνα 20
- Κώτσης Χρήστος, Αθήνα 20
- Βαγγελή Μυρτώ, Αθήνα..... 30
- Καρακίτσου Δροσιά, Αθήνα 30
- Μπούγιας Κώστας, Αθήνα 20
- Γιαννακός Γ. Κώστας, Αθήνα..... 20
- Γιαννακός Γ. Λάμπρος, Αθήνα..... 20
- Καπρινιώτης Βασίλης, Αθήνα 20
- Καπρινιώτη Μαριάνθη, Αθήνα 20
- Μπίκος Σπύρος, Αθήνα..... 20
- Κούτρας Σπύρος, Κομοτηνή..... 20
- Γόγολος Ηρ. Σπύρος, Αθήνα..... 20
- Πάσχος Κώστας, Αθήνα..... 20
- Κονάκ-Κούτα Αγγελική, Λαύριο 20
- Καραθανάσης Θωμάς, Αθήνα..... 20
- Τσουμάνης Αριστείδης, Αθήνα..... 20
- Βαγγελής Σπ. Δημήτριος, Κορωπί 50
- Μόσχος Αριστείδης, Αθήνα 20
- Φερεντίνος Αλέκος, Ασπροκλήσι 10

- Γόγολος Ελευθέριος, Καρτέρι 20
- Ζάγκας Χρήστος, Αγρίνιο 20
- Τάγκας Ανδρέας, Εμπεισός Αιτ/νίας... 50
- Κουτσός Νίκος, Περδικάκι Αιτ/νίας... 20
- Ζαρούλας Δημήτρης, Περδικάκι 20
- Τάγκας Γεωργ. Αναστάσιος, Σμέρτος 20
- Ζήγος Λαμπ. Νικόλαος, Ν. Σελεύκεια 30
- Ζήγος Λαμπ. Κων/νος, Ν. Σελεύκεια.. 20
- Γρίβας Γεωργ. Παναγιώτης, Αθήνα..... 20
- Γρίβα-Νατσούλη Ειρήνη., Αθήνα 20
- Ψαρογιώργος Κ. Αντώνιος, Πεντέλη 30

ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ

- Κωτούλας Γιώργος, Ελάτη Τρικάλων. 30
- Σούβλα Σοφία, Φιλιπιάδα 20
- Γόγολος Ευριπίδης, Γιάννινα..... 20
- Καψάλης Ιωάννης, Βόλος..... 15
- Κάκος Κ. Δημήτριος, Φιλιπιάδα 30
- Γόγολος Κων/νος, Γιάννινα 30
- Γόγολος Μιχάλης, Γιάννινα..... 30
- Καπρινούλας Χριστόδουλος, Γιάννινα 30

- Τσουμάνης Μιχ. Χριστόδουλος, Γιάννινα 20
- Καψάλης Θεόδωρος, Γιάννινα 20
- Γιαννακός Παύλος, Γιάννινα..... 20
- Γκαμπράνη Ελένη, Θεσσαλονίκη 20
- Τσιώπος Πέτρος, Αμφιλοχία 20
- Φερεντίνος Θ. Γιάννης, Αγ. Στέφανος.. 20
- Νταχρής Β. Νικόλαος, Καλπάκι 50
- Ράπτης Αριστείδης, Γιάννινα 30
- Γούλας Χρήστος, Δίλοφο Βάρης..... 30
- Λουτσάρης Ιωάννης, Βίτσα 20
- Κήττα Χρυσάνθη, Περιστέρι..... 20
- Γιαννακός Ελευθέριος Γιάννινα 20
- Ζιαζιάς Χρήστος, Αθήνα 50
- Νταχρής Χρήστος, Πεδινά 20
- Γούλας Χριστόδουλος, Καλπάκι..... 40
- Αρβανίτης Χρυσόστομος, Ασφάκα..... 30
- Λουτσάρη Ειρήνη, Ηγουμενίτσα..... 15
- Καψάλης Βασίλειος, Ηγουμενίτσα..... 20
- Κατρής Δ. Ιωάννης, Ηγουμενίτσα..... 30
- Φερεντίνος Ι. Θεόδωρος, Δελβινάκι. 30

Το '21, η αγιασμένη Επανάσταση των Ελλήνων*

συνέχεια από την 1η σελίδα

της Παναγιώτας Μπάτσιου – Άντσου, Φιλολόγου – Θεολόγου

Σε προκηρύξεις λοιπόν επαναστατικές και συντάγματα οι Έλληνες βάζουν πάνω από τη ζωή τους, την πίστη στον Τριαδικό Θεό και την αγάπη τους στην πατρίδα, καθορίζοντας τους στόχους της επανάστασης και το πολιτικό πλαίσιο ενός Ορθόδοξου, ελεύθερου πια κρατιδίου. Πώς αυτή η επανάσταση να μην είναι αγιασμένη;

Αρχίζουμε όμως μαζί την ιστορική μας αναδρομή, κάνοντας σύντομη αναφορά σε κάποια από τα ολοκαυτώματα: ξεκινώντας για λίγο τα 70 περίπου προεπαναστατικά κινήματα και τις απώλειες για τους Έλληνες, αφήνοντας πίσω το Ζάλογγο και το Κούγκι (1803) με τον καλόγερο Σαμουήλ, να μεταφερθούν στην ένδοξη γη της Μακεδονίας.

Την άνοιξη του 1821 ο Γιουσούφ Μπέης μαθαίνοντας για τις πρώτες νίκες του Εμμανουήλ Παπά, πολλούς από τους προύχοντες της Θεσσαλονίκης κατακρεουργήσει κι άλλους απαγχόνισε· ανάμεσα στους σφαγιασθέντες προκρίτους της πόλης, ήταν και ο επίσκοπος Κίτρους Μελέτιος, ο οποίος εκλήθη ν' αντικαταστήσει τον Μητροπολίτη Ιωσήφ. Τα θύματα ήταν χιλιάδες: η αγορά Καπάνη έδινε την εικόνα λουτρού αίματος. Ο Πουκεβίλ¹ μας πληροφορεί κατά λέξη: «Αι δημόσιαι πλατεΐαι επληρώθησαν πτωμάτων, αι επάλξεις του Επαταυργίου επληρώθησαν κεφαλών, αι εκκλησΐαι μετεβλήθησαν εις φυλακάς». Ο Γιουσούφ (κατά τον Πουκεβίλ) διέταξε να κλείσουν 2.000 ψυχές στο μητροπολιτικό ναό, στρατολόγησε για γενιτσάρους τα υγιέστερα Ελληνόπουλα και παρέδωσε το υπόλοιπο πλήθος στο γιαταγάκι και τη σφαγή. Ποιος από μας έχει ακούσει ότι ο ίδιος μπέης εμπάρωσε στην Εκκλησία του Αγίου Αθανασίου (επί της Εγνατίας) 400 γυναικόπαιδα και τ' άφησε να πεθάνουν απ' το μαρτύριο της πείνας και της δίψας²;

Ακολούθησε η επανάσταση στη Χαλκιδική (Πάσχα του 1821-1822), που κατέληξε σ' ένα όργιο αίματος και λεπλασιών όχι μόνον της Κασσάνδρας αλλά και όλης της ευρύτερης περιοχής. Το Άγιο Όρος μετά από αντίσταση και καταστροφές παραδόθηκε με επαχθείς προϋποθέσεις (τον Ιανουάριο του 1822), γιατί στήριξε την επανάσταση της Μακεδονίας και τον αρχηγό της Εμμανουήλ Παπά.

Μετά την καταστροφή της Χαλκιδικής έγινε απόβαση στη Σαμοθράκη, το Σεπτέμβριο του 1821. Ούτε κι αυτό το ολοκαύτωμα είναι γνωστό. Εκεί σφαγιάστηκαν όλος ο ανδρικός πληθυσμός και τα γυναικόπαιδα του νησιού πουλήθηκαν στα σκλαβοπάζαρα της Κων/πολης και της Σμύρνης.

Τον Απρίλη του 1822 πέφτει η φημισμένη πόλη της Νάουσας, ο αγώνας των Δυτικομακεδόνων τελειώνει με αφανισμό όλης της περιοχής από τον αδίστακτο Αμπού Λουμπούτ, που με 17.000 Τουρκαλβανούς κατέστειλε τα κινήματα στη Μακεδονία υποβάλλοντας σε φρικτά βασανιστήρια πολλούς από τους αγωνιστές και τα γυναικόπαιδα. Στ' αφρισμένα νερά της Αραπίτσας οι Ναουσαίες αναβίωσαν το Ζάλογγο. Ο Σολωμός θα γράψει ένα τετράστιχο στην αιώνια μνήμη τους:

*Ταις εμάζωξεν στο μέρος,
κεί στο ρέμα το ακρινό
της ελευθερίας ο έρωσ
και ταις έμνηνευσεν χορόν...*

Οι ωραιότερες πουλήθηκαν σκλάβες: κι είναι ανεκδιήγητα τα μαρτύρια στα οποία υποβάλλονταν, για να αλλάξοπιστήσουν ή να ενδώσουν στις ακόλαστες επιθυμίες των μισπών αφεντάδων τους. Γέμισαν τα σκλαβοπάζαρα της Ανατολής από αρχόντισσες και νεαρά βλαστάρια της Μακεδονίας!

Ξεφεύγοντας για λίγο απ' τα πεδία των μαχών, ας κάνουμε μια προσκυνηματική περιήγηση στην Τριπολιτάσα.

Θα προτιμούσα να ξεκινήσω από το Μητροπολιτικό Ναό αγίου Βασιλείου, όπου εντυπωσιάστηκα από μια μεγάλη εικόνα με την Παναγία τη Θεοκέραστο. Η Θεομήτωρ σε στάση δέσσης φέρει στους κόλπους της τον ευλογούντα Υιό(ν) της. Κάτω, δεξιά ο νεομάρτυς Δημήτριος και αριστερά ο άγιος Παύλος, δυο νεαρά βλαστάρια της Τρίπολης, που παρέδωσαν το πνεύμα τους με μαρτυρικό τρόπο στην περίοδο της Τουρκοκρατίας. Λίγο πιο κάτω, στην ίδια πάντα παράσταση το

λόγιον της Γραφής: «Διήλθομεν δια πυρός και ύδατος και εξήγαγες ημάς εις αναψυχήν». Η φορητή εικόνα ολοκληρώνεται με παράσταση των υπό των Τούρκων εν Τριπόλει φυλακισθέντων αρχιερέων. Εικονίζονται με τη σειρά: Ο Γρηγόριος (Μητροπολίτης) Ναυπλίας, ο Γερμανός χριστιανουπόλεως, ο Κύριλλος Κορίνθου, ο Χρύσανθος Μονεμβασίας, ο Φιλόθεος Δημητσάνης, ο Φιλάρετος Ωλένης, ο Ιωσήφ Ανδρούσης και ο Τριπολιτσάς Δανιήλ. Στην είσοδο του ναού, κάτω από την προτομή του επισκόπου, η προσωπική του μαρτυρία: «Υποφέρομεν το μαρτύριον της φυλακής για την πίστι του Χριστού και την Ελευθερία της Ελλάδος». Η μαρτυρία του διάκου Ιωσήφ Ζαφειρόπουλου για το μαρτύριο των παραπάνω αρχιερέων και προκρίτων της περιοχής σοκάρει. Γιατί ο συγγραφέας (Ιωσήφ) διασώθηκε, αφού βίωσε μαζί τους το μαρτύριο...³ Κι ύστερα σου λένε «οι στρατευμένοι» εκκλησιομάχοι της Πατρίδας μας πως ο ανώτερος κλήρος ήταν αναγκαστικά ουραγός κι όχι μπροστάρης του λαού μας στους αγώνες του, ότι καλοβουλευμένοι δεσποτάδες και πρόκριτοι συνέπρατταν με τον κατακτητή. Αν αυτός ήταν ο κανόνας, τότε γιατί φυλακίστηκαν πολλοί και άλλοι μαρτύρησαν; «Από την Άλωση μέχρι και την επανάσταση του 1821 βρήκαν μαρτυρικό θάνατο 11 Πατριάρχες, 100 επίσκοποι και 6.000 κληρικοί» (γράφει ο Πουκεβίλ). Αναφέρεται επώνυμα στις ιστορικές πηγές ότι 42 αρχιερείς υπέστησαν ταπεινώσεις, διώξεις, φυλακίσεις και 45 εκτελέστηκαν κατά τα πρώτα έτη της Επανάστασης του 1821.

Απρίλης του 1826· ο ιερός τόπος του Μεσολογγίου γίνεται ιδέα, σύμβολο πανανθρώπινο για κάθε ευγενική και φιλελεύθερη ψυχή με τους «Ελεύθερους πολιορκημένους». Πόσοι από μας γνωρίζουμε άραγε ότι πολλοί Μακεδόνες, μετά τα αποτυχημένα κινήματά των πόλεων της Μακεδονίας, κυνηγημένοι κατέφθασαν στο Μεσολόγγι, που το υπερασπίστηκαν;⁴ Κι άλλοι πάλι πλέοντας με ψαριανά καράβια, παρέδωσαν αργότερα (το 1824) το πνεύμα τους σ' ένα άλλο ολοκαύτωμα, «στων ψαρών την ολόμαυρη ράχη»; Στο έργο Μεσολόγγι αποκεφαλίστηκαν 3000 Έλληνες. 6.000 γυναικόπαιδα οδηγήθηκαν στα σκλαβοπάζαρα της Κων/πολης και της Αλεξάνδρειας. Ο ποιητής Αριστοτέλης Βαλαωρίτης σε τρεις μόνο γλαφυρούς στίχους θα μας θυμίσει τη θυσία των Ελλήνων στο Μεσολόγγι.

*«το Μισολόγγι σκέλεθρο, γυμνό, ξεσαρκωμένο
δεν παραδίνει τ' άρματα, δε σκύβει το κεφάλι,
κρατά για νεκροθάφτη του
το Χρίστο τον Καψάλη».*

Κι εκείνος με το «μνήσθητί μου, Κύριε», προχωρεί στη θυσία. Αλλά και ο δεσπότης Ρωγών Ιωσήφ μετά από αντίσταση δυο ημερών ανατινάσσεται στον ανεμόμυλο με πολλούς υπερασπιστές. Ξημέρωνε Κυριακή των Βαΐων. Βάγια της εισόδου του Κυρίου μας έγιναν τώρα τ' άψυχα κορμιά της εξόδου του Μεσολογγίου.

Την παντελή καταστροφή των όμορφων νησιών μας την αποδίδει με σπάνιες εικόνες ο Βίκτωρ Ουγκώ στο γνωστό ποίημά του: «Το Ελληνόπουλο».

*Τούρκοι διαβήκαν· χαλασμός, θάνατος πέρα ως πέρα,
η Χίος τ' ολόμορφο νησί μαύρη απομένει ξέρα...*

Έτσι, μαύρη ξέρα απέμειναν κι όλα τα νησιά μας που αποφάσισαν να υψώσουν τη σημαία της επανάστασης.

Μακρύς και ο κατάλογος των μαρτύρων της Κρήτης, επισκόπων και κληρικών που απαγχονίστηκαν ή σφαγιάστηκαν τον Ιούνιο του 1821. Μόνον τα πρώτα θύματα έξω από το ναό του Αγίου Μηνά Ηρακλείου ανέρχονται σε 800. Η μνήμη των Κρητών νεομαρτύρων, καθώς τα μαρτύρια συνεχίστηκαν σ' όλες τις πό-

λεις της νήσου, καθορίστηκε να γιορτάζεται στις 23 Ιουνίου.

Στις 7 Ιουλίου (1821) απαγχονίστηκαν ο αρχιεπίσκοπος Κύπρου Κυπριανός μαζί με τον Κιτίου (Μελέτιο), τον Κυρηνείας (Λαυρέντιο), τον Πάφου (Χρύσανθο), τον ηγούμενο της Μονής Κύκκου (Ιωσήφ) κι άλλους (κατώτερους) κληρικούς. Περίπου 500 Κύπριοι ακολούθησαν στο μαρτύριο τον κλήρο. Γι' αυτή την ακατάλυτη ελληνική φύτρα θα γράψει ο ποιητής Βασίλης Μιχαηλίδης από την Κύπρο, αναφερόμενος στο μαρτύριο του εθνάρχου Κυπριανού:

*«Η Ρωμισούνη εν' φυλή
συνότζιαιρη του κόσμου...
Η Ρωμισούνη εν' να χαθή,
όντας ο κόσμος λείψη...»*

Καταθέτω από το βιβλίο του Φώτη Κόντογλου: «Η πολεμένη Ρωμισούνη» μια σύντομη αναφορά στα γεγονότα της Κων/πόλεως:

«Τη μέρα του Πάσχα που κρεμάσανε οι Τούρκοι τον Πατριάρχη Γρηγόριο, κρεμαστήκανε και τρεις από τους φυλακισμένους δεσποτάδες στη φυλακή του Μποσταντζήμαση, ο Εφέσου (Διονύσιος), ο Αγκιάλου (Ευγένιος) και ο Νικομηδείας (Αθανάσιος). Αρχές Μαΐου, ο Τυρνάβου (Ιωαννίκιος), ο Ανδριανουπόλεως (Δωροθέος) και ο Θεσσαλονίκης Ιωσήφ κρεμάστηκαν σε προάστια της Κωνσταντινουπόλεως. Όλοι τους ετοιμάζονταν για το θάνατο. Ψέλνανε τη νεκρώσιμη ακολουθία, συγχωριόντανε και αποχαιρετίστηκαν με την ευχή: «Καλήν αντάμωσιν, αδελφοί, εις την άλλην ζωήν». Ο Δέρκων Γρηγόριος, γέρος πια, σαν έφτασε στα θεραπείά, στην πόρτα της μητρόπολής του, παρακάλεσε το δήμιο να τον αφήσει να κάνει την προσευχή του. Αφού προσευχήθηκε, είχε ζητήσει να μην του δέσουνε τα χέρια, πήρε από τα χέρια του μπόγια (δήμιου) τη θηλειά της κρεμάλας και τη βλόγησε σταυροειδώς: «Εις το όνομα του Πατρός και του Υιού και του αγίου Πνεύματος». Κατόπι γύρισε και είπε στον μπόγια δυνατά και με βαριά φωνή: “Κάμε τώρα τη διαταγή του ασεβούς κυρίου σου!”»

Ανάλογα στοιχεία αγιοπνευματικής συμπεριφοράς δε συναντάμε μόνον σε ιερείς και εκκλησιαστικούς ηγέτες, αλλά και στους αγωνιστές, άνδρες και γυναίκες, όπως και σε μικρά παιδιά. Κι αυτό, γιατί όπως γράφει (στο ίδιο βιβλίο) ο Φ. Κόντογλου, τα έθνη που εξαγοράζουνε κάθε ώρα της ζωής τους με αίμα και μ' αγωνία, πλουτίζονται με πνευματικές χάρες που δεν τις γνωρίζουνε οι καλοπερασμένοι λαοί. Αυτοί απομένουνε φτωχοί από πνευματικούς θησαυρούς... ενώ ο πόνος κατεργάζεται τους λαούς και τους καθαρίζει σαν το χρυσάφι στο κωνευτήρι. Για τούτο η δυστυχισμένη Ρωμισούνη στολίστηκε με κάποια αμάραντα άνθη, που δεν τ' αξιωθήκανε οι μεγάλοι κι οι τρανοί λαοί της γης...

Δε θ' αναφερθώ στην αρνητική – Μαρξιστική κριτική για τον Πατριάρχη Γρηγόριο Ε' σε σχέση με τον αφορισμό του κινήματος Υψηλάντου – Σούτσου, γιατί οι θέσεις τους έχουν πια ξεπεραστεί. Τα τραγικά γεγονότα, που ακολούθησαν τον αφορισμό, με σφαγές του κλήρου στην Κων/πολη και των φαναριωτών, δικαιολογούν τις επιφυλάξεις του Πατριάρχη, που ήταν υποχρεωμένος με τις αποφάσεις του να προστατεύει το ποίμνιό του από τον αφανισμό. Η προκήρυξη δε του Σουλτάνου γράφει: «ο δόλιος Ρωμικός Πατριάρχης μη δυνάμενος να αγνοεί την συνωμοσίαν της επαναστάσεως του Έθνους του... κατά τα φαινόμενα αυτός ο ίδιος όπισθεν των παρασκηνίων έδρα κρυφίως, ως αρχηγός της επαναστάσεως». Εκτελέστηκε λοιπόν ο Πατριάρχης ως προδότης της εμπιστοσύνης του Σουλτάνου κι όχι ως προδότης των Ρωμηκών. Άλλωστε, έχουμε και την πληροφορία ότι σε μυστική τελετή, έγινε άρση του αφορισμού εν μέσω λυγμών και δακρύων και ευλογήθηκε ο αγώνας των Ελλήνων.

1. ΠΟΥΚΕΒΙΛ, Ιστορία της Ελληνικής Επανάστασεως, μετάφραση Ζυγούρα σελ. 263 κ.ε.

2. Από το βιβλίο: «Η Μακεδόνισσα στο θρόλο και στην ιστορία» ΑΘΗΝΑΣ ΤΖΙΝΙΚΟΥ-ΚΑΚΟΥΛΗ.

3. Το μαρτύριό τους το καταγράφει ο Φώτης Κόντογλου στο βιβλίο του: «Η πολεμένη Ρωμισούνη», Εκδόσεις Άγκυρα, σελ. 350-353.

4. Σημείωση: Εδώ άφησε τη ζωή του ένα από τα πέντε

παλικάρια του Εμμανουήλ Παπά, που θυσιάστηκαν σ' αυτό τον αγώνα· πήρε μέρος ο Μακεδόνας Νικόλαος Κασομούλης· τελευταία έρευνα αναφέρει τεκμηριωμένα και επώνυμα πολλούς Σαρακατσαναίους από τη βόρεια Ελλάδα, που μετείχαν στην πολιορκία του Μεσολογγίου. Το σχετικό με τους Σαρακατσαναίους πολύ σημαντικό πόνημα ανήκει στον Ι. ΚΟΥΤΣΟΚΩΣΤΑ με τίτλο: Οι Σαρακατσαναίοι στους αγώνες του Έθνους, Έκδοση Π.Ο.Σ.Σ., έτος 2015.

Σαρακατσάνικα μοτίβα

Γράφει ο πρωτοπρεσβύτερος ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΜΕΤΑΛΛΗΝΟΣ⁵ για τη συγκεκριμένη περίοδο, αναλύοντας το ρόλο της εθναρχίας ότι παρά τα γεγονότα ότι το Πατριαρχείο ως Εθναρχία έπρεπε να φαίνεται άψογο απέναντι στην Πύλη, ανεξάρτητα από τις πραγματικές του διαθέσεις, το ράσο θυσίασε τα πάντα για την Ελλάδα και την εθνική της αποκατάσταση. Η πολιτική της Εθναρχίας στηρίζεται στη δυνατότητα βαθμιαίας υποκατάστασης των Οθωμανών στη διακυβέρνηση του Κράτους και τη δημιουργία ενός «Οθωμανικού Κράτους του Ελληνικού (όμως) Έθνους». Κατά την άποψη αυτή η ανάσταση του Ρωμαϊκού, του Βυζαντινού δηλ. θα ερχόταν χωρίς επανάσταση, αλλά με τη βαθμιαία διάβρωση του Οθωμανικού κράτους και την αθόρυβη μεταλλαγή του.

Η συμμετοχή του Ράσου και μάλιστα του Οικουμενικού Πατριαρχείου υπήρξε δείγμα αυθυπέμβασης και αυτοθυσίας, αφού ήταν πια φανερό ότι ο αγώνας των Ελλήνων είχε αντιεθναρχικό χαρακτήρα. Η μεγάλη ιδέα εγκαταλείφθηκε, προκειμένου να ελευθερωθεί σε βάθος χρόνου ένα μέρος μόνο της δοξασμένης αυτοκρατορίας της Ρωμανίας, χωρίς τη δυνατότητα να ελευθερωθεί ούτε αυτή η πρωτεύουσα του Βυζαντινού, η Κωνσταντινούπολη. Ο βουλευτής, υπουργός και πρόεδρος της Βουλής των Ελλήνων Ρήγας Παλαμήδης⁶, αυτόπτης μάρτυς των γεγονότων και γνώριμος του Πατριάρχη, γόνος προκρίτων, σπουδαγμένος στην Κωνσταντινούπολη, μετέφερε στη Βουλή των Ελλήνων τα λόγια που του ενεπιστεύθη ο Πατριάρχης: «Εξεδώκαμεν αφορισμόν κατά του ενόπλου Γένους φοβούμενοι την σφαγήν του αόπλου άλλου Γένους. Πορεύεσθε προς την Πελοπόννησον και αναγγείλατε εις τον Πατρών και τους άλλους Ιεράρχας ότι η ευλογία εμού επί τα έργα των χειρών του Ελληνικού λαού. Πολεμίτε τον Αγαρηνόν.»

Με τόσα ιερά ολοκαυτώματα και αμέτρητους μάρτυρες του μεγάλου αγώνα, που ετελειώθησαν για την πίστη μας και την πατρίδα μαχαίρα, ξίφει, πυρί, αγχόνη, όπως διαβάζουμε στα συναξάρια, αλλά και με άλλους πιο φρικτούς τρόπους, που μόνο το σατανικό μυαλό του κατακτητή μπορούσε να συλλάβει, πώς να μην είναι αγιασμένη αυτή η επανάσταση;

Και στην ίδια συνάφεια των νεομαρτύρων, θεωρώ εύλογα τα ερωτήματα του πρωτοπρεσβυτέρου ΘΕΟΔΩΡΟΥ ΖΗΣΗ⁷ με αναφορά στη σύγχρονη εκκλησιαστική επικαιρότητα: Αν και οι άλλες θρησκείες, όπως το Ισλάμ, αποτελούν επίσης οδούς σωτηρίας, τότε γιατί ήλθε ο Χριστός στον κόσμο ως αποκλειστική Αλήθεια και Ζωή; Και αν το Κοράνι έχει κι αυτό σωτηριολογική αξία, τότε γιατί οι άγιοι Νεομάρτυρες έχυσαν το αίμα τους, για να μη το δεχθούν σαν ιερό βιβλίο και να μην εξισλαμισθούν; Τέτοιες θεωρίες δεν αποτελούν προσβολή των Αγίων μαρτύρων και άρνηση της αποκλειστικότητας του Ευαγγελίου; Δεν είναι προδοσία του πνεύματος της Επανάστασης του Εικοσιένα, που έγινε πρώτα για του Χριστού την πίστη την Αγία κι έπειτα για της πατρίδος την ελευθερία;

5. «Το 1821 και οι Συντελεστές του». Περιοδικό National Geographic στο τεύχος Εκκλησία και κληρικοί το 1821.

6. Ο ΡΗΓΑΣ ΠΑΛΑΜΗΔΗΣ (1794-1872) κατέθεσε στη συνεδρία 290 της 3ης Αυγούστου 1864 της Βουλής των Ελλήνων την παραπάνω βαρυσήμαντη μαρτυρία. Η πληροφορία αυτή υπάρχει σε άρθρο του Ι.Μ. Χατζηφώτη στον Τύπο της Κυριακής, 6ης Αυγούστου 2000.

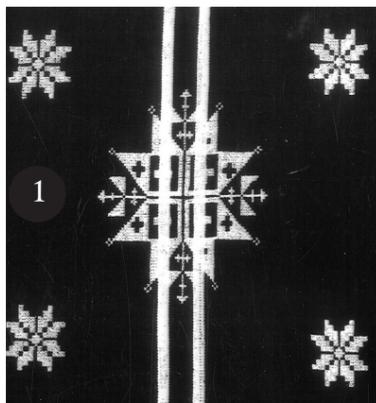
7. Σύντομη απόδοση των γραφέντων από τον Πρωτοπρεσβύτερο Θεόδωρο Ζήση στην εισήγησή του για τα ΚΣΤ΄ Πάτρια, στη Ράχη Πιερίας με θέμα: «Το αγιασμένο και προδομένο Εικοσιένα». Η εισήγηση κυκλοφορεί τώρα σε μικρό βιβλίο: Πρωτοπρεσβυτέρου ΘΕΟΔΩΡΟΥ ΖΗΣΗ. Το αγιασμένο και προδομένο '21, Θεσσαλονίκη 2015.

Προς δόξα Θεού η πίστη και η αγάπη για τη φυλή που κατάγομαι, από νομάδες σκνίτες κτηνοτρόφους, παρόλο ο αλλόθρησκος, νουνός, Αλί Πασάς που μας έδωσε το όνομα «Σαρακατσαναίοι» πριν 250 χρόνια περίπου και καλά κάναμε και το κρατίσαμε. Η «φυλή» μας έχει ξεκινήσει από τα βάρη των αιώνων π.Χ. και υπάρχει σε όλη την πειρωτική Ελλάδα.

Είχα φυλάξει από παλιά διάφορα μοτίβα από τα κεντήματα και υφαντά από τους Σαρακατσάνους από τη γιαγιά μου Μαρία Γούλα, το γένος Μαγγανά, η οποία είχε γεννηθεί στη Ντράσα της Πάρνηθας το 1870 και κληρονόμησα επίσης το ταγάρι με θήκη για τη γαμπροκουλούρα. Κινήθηκα από τα γραφόμενα του βιβλίου του αείμνηστου Σαρακατσάνου Φιλολόγου Θωμά Καλοδήμου, συγγραφέα του βιβλίου «Σαρακατσαναίοι, οι αρχαιότεροι Ινδοευρωπαίοι νομάδες» και δειλά δειλά με μετριοφροσύνη θα παρουσιάσω, και εύχομαι να υπάρχουν και σε άλλους συναφίτες παλαιότερα και να τα παρουσιάσουν έστω και αργά.

Στη σελίδα 233 του βιβλίου αναφέρει:

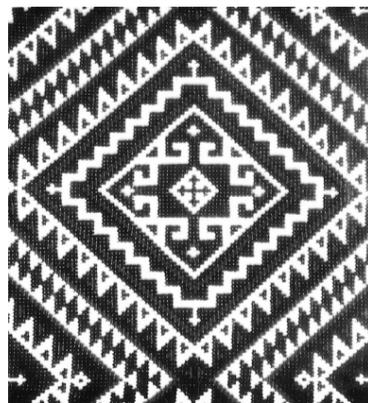
Η διακοσμητική τέχνη των Σαρακατσαναίων, όπως αποτυπώνεται στα υφαντά, στα κεντήματα, στα πλεχτά και στις κουλούρες τους αλλά και

1

2

στην ξυλογλυπτική τους (ρόκες, γκλίτσες κ.α.) με τα γεωμετρικά της σχήματα (τρίγωνα, σταυρούς, μαιάνδρους, ευθείες και τεθλασμένες γραμμές), μας θυμίζει τις γεωμετρικές συνθέσεις του αρχαίου γεωμετρικού ρυθμού και μας οδηγεί στη γεωμετρική εποχή (από τον 11ο - 8ο αιώνα π.Χ.) φέρνοντας στη μνήμη μας την κάθοδο των Δωριέων στην Ελλάδα. Εξετάζοντας τα γεωμετρικά μοτίβα της τέχνης των Σαρακατσαναίων ο ακαδημαϊκός Αντ. Κεραμόπουλος, επισημαίνει: «Τα μοτίβα των Σαρακατσαναίων μου κάνουν κατάπληξιν δια την αρχαιότητα και την ανεξαρτησίαν της συλλήψεως εν μέσω τόσων άλλων σύγχρονων κεντημάτων. Υποπτεύω ότι είναι κατά παράδοσιν παλαιωτάτη κληρονομιά από των χρόνων καθ' ους αι ελληνικά φυλαί κατήρχοντο το

Κεφάλι γκλίτσας από τον Ασπρόπυργο.

πρώτον από βορρά και απώκιζον την Ελλάδα. Δια τούτο, ενώ οι αστικός εγκατασταθέντες τότε Έλληνες, προαχθέντες, απώλεσαν τα πρωτόγονα σχέδια ή μετέβαλον αυτά, ώστε να γίνουν αγνώριστα, οι νομάδες (δηλαδή οι Σαρακατσαναίοι) εκράτησαν αυτά ικανώς αν μη όλως πρωτόγονα...

Διάφοροι ερευνητές έχουν συσχετίσει το γεωμετρικό ρυθμό στην Ελλάδα με την κάθοδο των Δωριέων. Η Αγγελική Χατζημιχάλη, που γνώρισε και μελέτησε την τέχνη και τη ζωή των Σαρακατσαναίων, παρατηρεί: «Η καταπληκτική λοιπόν ομοιότητα των Σαρακατσάνικων μοτίβων με πολλά από τα νεολιθικά της Ελλάδας ή τα γεωμετρικά προέρχεται από λόγους φυλετικούς, ταυτότητας στην καλλιτεχνική εκδίλωση, που οφείλεται στην ομοιότητα των νομάδων αυτών με τους αρχαίους κατοίκους του τό-

που μας...

Μια φωτογραφία χίλιες λέξεις, λένε οι Κινέζοι, για μας τους νομάδες σκνίτες Σαρακατσαναίους δεν είναι μόνο στα μάτια μας, είναι στην ψυχή μας, σε μας, στους γονείς μας και στους προγόνους μας που ξεκίνησαν από τα βάρη των αιώνων.

Όταν πρωτοαντίκρισα τα μοτίβα των Σαρακατσαναίων, το ταγάρι με διπλή θήκη υφαντή κεντημένη για την γαμπροκουλούρα και απέξω το νομαδικό σαρακατσάνικο μοτίβο το έκανα κάδρο στο σπίτι μου να μη χαθεί. Το προβάλω στην εφημερίδα των Σαρακατσαναίων Ηπειρωτών Αθηνών «Τα Χαιρετήματα» να το δουν όλοι οι αναγνώστες Σαρακατσαναίοι.

Το μοτίβο 1 είναι το μοτίβο που υπάρχει στη φωτογραφία από το σκετς που έγινε στη σύναξη των Σαρακατσαναίων της Αττικής στη Μόλα της Πάρνηθας το 1989.

Στη φωτογραφία 2 εικονίζονται ο Παναγιώτης Τσούκας από τη Νέα Μάκρη Αττικής, ο Βασίλης Μακροδημίτσης, ο Χρήστος Γούλας και ο Κώστας Σφέτσας από τη Βάρη Αττικής. Ο Τσούκας έχει βγάλει μέσα από τη θήκη από το ταγάρι τη γαμπροκουλούρα που έχει κεντημένο το Σαρακατσάνικο μοτίβο 1.

Ξυλογλυπτή ρόκα από τον Ασπρόπυργο α όψη.

Με την ταπεινή μου γνώμη να σκεφτείτε μεγαλόψυχα η ομοσπονδία και το νούμερο 1 μοτίβο να το κάνει λογότυπο της ΠΟΣΣ και εμείς, ο Σύλλογος Σαρακατσαναίων Περιφέρειας Αττικής «τα Χειμαδιά» θα καθόμαστε από πέρα να περιμένουμε την απόφαση της ΠΟΣΣ να μπορούμε υπό τη σκέπη των πτερυγών της. Ο λόγος της άρνησης της ΠΟΣΣ για την εγγραφή μας στην Ομοσπονδία είναι η «παράβαση» του Συλλόγου μας ότι γράφουμε στο καταστατικό μας «Περιφέρεια Αττικής».

Αλλά εμείς ζούμε και υπάρχουμε στην Αττική πολύ πριν από το 1850.

«Αν δεν μπορείς να'σαι ψηλό δεντρί στην κορυφή του λόφου
γίνε μικρό κλαρί στον ποταμού
την παρυφή το πιο χλωρό, το πιο γερό,
το πιο όμορφο κλαρί,
Αν δεν μπορείς να'σαι ψηλό δεντρί...»

EKME

ΑΝΩΝΥΜΗ ΜΕΤΑΛΛΟΥΡΓΙΚΗ, ΤΕΧΝΙΚΗ, ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗ & ΕΜΠΟΡΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ

Διευθύνων Σύμβουλος: Ιωάννης Β. Καρυώτης

Σοφίας Βέμπο 6, 570 08 Εξέδωρος, Θεσσαλονίκη
Τηλ: (+302310) 755.085, 755.260
Φαξ: (+302310) 755.104,
E-mail: ekme@ekme.gr

ΣΑΡΑΚΑΤΣΑΝΑΙΟΙ ΤΟΝ 19ο ΑΙΩΝΑ: ΔΙΕΥΚΡΙΝΗΣΕΙΣ - ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Στο φύλλο 71/2017 της εφημερίδας μας «Σαρακατσάνικα Χαιρετήματα» δημοσιεύτηκε το άρθρο μου με τίτλο «Από τη Ζωή των Σαρακατσαναίων τον 19^ο αιώνα».

του Παύλου Κατρή

Το άρθρο αυτό περιλαμβάνει διάφορα έγγραφα της εποχής εκείνης που έχουν σχέση με τον τρόπο ζωής των Σαρακατσαναίων. Ανάμεσα στα έγγραφα αυτά υπάρχει και ένα που για κάποιους Σαρακατσαναίους δε θα έπρεπε να δημοσιευτεί στην εφημερίδα μας.

Σαρακατσαναίοι με τη σημαία τους στην Τουρκοκρατούμενη Ήπειρο.

Πρόκειται για το από τις 23/02/1852 έγγραφο διαβατήριου - ταυτότητα του Γεωργίου Γώγουλα, το οποίο θα έπρεπε, εκείνα τα χρόνια να το φέρει πάντα μαζί του. Σε αυτό το διαβατήριο αναφέρεται ως πατρίδα του το Συρράκο (πατρίς: Συρράκο). Ο λόγος που δε θα έπρεπε να δημοσιευτεί, έχει σχέση με το γνωστό πρόβλημα που απασχόλησε πολλούς τα τελευταία χρόνια, σχετικά με την καταγωγή ή όχι των Σαρακατσαναίων, από το Συρράκο. Με λίγα λόγια θα έπρεπε να αποσιωπησουμε τη γραπτή αυτή μαρτυρία.

Το πρόβλημα στη συγκεκριμένη περίπτωση δεν το δημιουργούν οι γραπτές μαρτυρίες. Το πρόβλημα δημιουργήθηκε σε μεγάλο βαθμό από τη σύγχυση, που επικράτησε όλα αυτά τα χρόνια, από την ύπαρξη ή μη της παράδοσης, που μεταφέρεται από Σαρακατσαναίους που εγκατέλειψαν την Ήπειρο, με τα κοπάδια τους, την εποχή του Αλή Πασά. «Έφκαμαν από τα Γιάννενα το Συρράκο (Συρράκοβο), να μην μας πάρει τα πρώτα ο Αλή πασάς.» Σε αυτήν την παράδοση αναφέρεται για πρώτη φορά το χωριό Συρράκο, να έχει σχέση με τους Σαρακατσαναίους. Από εκεί στήθηκε ο καυγάς.

Μερικοί από τους Σαρακατσανολόγους και Συρρακολόγους δέχονται την ύπαρξη αυτής της παράδοσης, ότι δηλαδή πράγματι υπήρχε μετακίνηση Σαρακατσαναίων από την Ήπειρο, προς άλλες περιοχές της Οθωμανικής επικράτειας. Κάποιοι από αυτούς, χωρίς να προβληματιστούν περισσότερο θεώρησαν ότι οι Σαρακατσαναίοι κατάγονται από το Συρράκο, ότι είναι Συρρακιώτες και η ονομασία τους «Σαρακατσάνοι» προέρχεται από το Συρράκο «Συρρά-

κο - Σαρακατσάνος ομόρριζες - ομόνηες λέξεις». Από την άλλη πλευρά υπάρχουν κι αυτοί που δε πιστεύουν στην ύπαρξη αυτής της παράδοσης, κυρίως Ηπειρώτες, στους οποίους ήταν άγνωστη, γιατί δεν μετακινήθηκαν την εποχή εκείνη.

Οι Ηπειρώτες Σαρακατσαναίοι όμως γνώριζαν πολύ καλά, ότι δεν είχαν καμία σχέση με το Συρράκο και τους Συρρακιώτες. Η γνώση αυτή θα έπρεπε να αποτελέσει μία στέρεη βάση, ένα ατράνταχτο δεδομένο και να μην αμφισβητηθεί από τους Σαρακατσαναίους των άλλων

μεριδάς μας.

Η έρευνά μου κινήθηκε πάνω σε δύο άξονες

α) στον νομαδισμό, αν δηλαδή οι Σαρακατσάνοι ήταν νομάδες του 19^{ου} αιώνα και β) στην ύπαρξη της παράδοσης που προαναφέραμε.

Τα στοιχεία της έρευνας δείχνουν ότι οι Σαρακατσαναίοι ήταν νομάδες. Σκηνίτες, βλαχοποιημένες, Καρακατσάνοι, Σαρακατσάνοι, έτσι ήταν γνωστοί τότε στην επικράτειά τους. Δεν είχαν χωριό, μόνιμη κατοικία.

Σε υπόμνημά τους, για θέματα ληστείας, προς τον τοπικό Αγά, τσελιγκάδες της Θεσσαλίας, τα χρόνια της οθωμανικής επικράτειας, αυτοπροσδιορίζονται «ως Σαρακατσάνοι το έθνος» χωρίς να αναφέρουν χωριό καταγωγής.

Το 1990 φιλοξένησα στο σπίτι μου στην Αθήνα, δύο Σαρακατσάνους από τη Βουλγαρία, ήταν από τους πρώτους που ήρθαν τότε στην Ελλάδα. Μεταξύ των άλλων αναφέρθηκαν και στην παράδοση, της φυγής των προγόνων τους, από τα Γιάννενα, το Συράκοβο, τα χρόνια του Αλή Πασά. Η ταυτότητά, τους αναφέρει ως Καρακατσάνους, ούτε Βούλγαρους, ούτε Συρρακιώτες, ούτε Έλληνες (γιατί κράτος με ονομασία Ελλάδα δεν υπήρχε πριν το 1821 όταν έφυγαν αυτοί από την Ήπειρο). Καρακατσάνοι ήταν γνωστοί σε όλη την Οθωμανική επικράτεια, όπως στην Ήπειρο έτσι και στη Βουλγαρία.

Πράγματι υπήρξε μετακίνηση Σαρακατσαναίων εκείνα τα χρόνια. Αυτό επιβεβαιώνεται: 1^ο από τα στοιχεία της έρευνάς μου, που διασώζονται από τους απογόνους των εκτοπισμένων της εποχής εκείνης. Τα στοιχεία αυτά στηρίχθηκαν σε προφορικές, καταγεγραμμένες και μη πληροφορίες και σε γραπτά ντοκουμέντα όπως η περίπτωση του Γ. Γόγολα και άλλα που είναι στη διάθεσή μας και μπορούμε σταδιακά να τα δημοσιεύουμε. 2^ο Ο Σαρακατσάνος, από την Αχαΐα, καθηγητής Διόνησης Μαυρόγεννης, κοινωνιολόγος και πρύτανης πανεπιστημίου Θράκης, διαπιστώνει «εκτίναξη πληθυσμού νομάδων Σαρακατσάνων και κλεφτών, τα χρόνια του Αλή πασά, από την Ήπειρο προς την Σερβία, Μακεδονία, Βουλγαρία, Ανατολική Θράκη και Πελοπόννησο». Ο Διον. Μαυρόγεννης μελέτησε τους Σαρακατσαναίους συγκεντρώνοντας στοιχεία, από επιτόπια κοινωνιολογική έρευνα, με ερευνητές τους φοιτητές του και όχι μόνο. Έρευνα στην οποία επιβεβαιώνεται η ύπαρξη της παράδοσης και ταυτόχρονα εμπειριούνται σημαντικά στοιχεία, για την ομοιογένεια των Σαρακατσαναίων όπου κι αν κατοικούν. Η Παρασκευή Κοντογιάννη από το Μωσαϊκό Ροδόπης, γεννήθηκε στην Κωνσταντινούπολη το 1903. Αναφέρει ότι οι παππούδες της οι οποίοι συνεργάστηκαν με τους Κατσαντωνάιους, όταν βρίσκονταν στο Συράκοβο το όνομά τους ήταν Σμπέοι. Το άλλαξαν όταν έφυγαν από κει για να σωθούν από τον Αλή Πασά. Η έρευνά του καταχωρήθηκε στο βιβλίο με τίτλο «Σαρακατσαναίοι της Θράκης» τρεις τόμοι, εκδόσεις Λωδώνη 1998.

Από τα παραπάνω προκύπτει

ότι οι Σαρακατσαναίοι ως νομάδες, σύμφωνα με τον Γιώργο Λασσάνη, θα έπρεπε να ήταν εγγεγραμμένοι σε διάφορους Δήμους της επικράτειας που ανήκαν, για τον τύπον και μόνο, επειδή δεν ήταν μόνιμοι κάτοικοι Δήμου. Στην προκειμένη περίπτωση μπορούσαν να είναι εγγεγραμμένοι και στο Συρράκο, καθώς το Συρράκο υπήρξε πρωτεύουσα της ομοσπονδίας 42 χωριών της περιοχής. Δεν αποκλείεται οι Σαρακατσαναίοι για τους λόγους που αναφέρονται στην έρευνα, να επιδίωκαν την εγγραφή τους στο συγκεκριμένο δήμο. Οι ίδιοι οι Συρρακιώτες ομολογούν την ύπαρξη αύξησης του πληθυσμού, που ανέρχονταν στις τέσσερις χιλιάδες στον δήμο τους την εποχή εκείνη. Το Συρράκο και η ευρύτερη περιοχή του, σύμφωνα με την έρευνά μου αποτέλεσε την οδό διαφυγής των Σαρακατσαναίων, από το κράτος του Αλή Πασά, προς τα Άγραφα και τις άλλες περιοχές της Οθωμανικής επικράτειας.

Η ύπαρξη της παράδοσης που προαναφέραμε αμφισβητήθηκε από κάποιους Σαρακατσαναίους και ιδίως Ηπειρώτες.

Αυτό πιθανόν να το εκμεταλλεύτηκαν, οι Συρρακιώτες συγγραφείς της έκδοσης: ΣΥΡΡΑΚΟ (ΠΕΤΡΑ-ΜΝΗΜΗ-ΦΩΣ) τόμος 1ος του 2004, οι οποίοι, χωρίς να προβληματιστούν ιδιαίτερα, χρησιμοποίησαν την ανωτέρω παράδοσή μας, τροποποιώντας την ελαφρώς, την έφεραν στα μέτρα τους για να τεκμηριώσουν την άποψή τους περί καταγωγής των Σαρακατσάνων από το Συρράκο.

Σχετικό απόσπασμα του βιβλίου σελ. 39: ... «Η μεγάλη όμως έξοδος και διασπορά πολλών Συρρακιωτών, σύμφωνα με την παράδοση, έγινε στα χρόνια 1713-14. Πολλοί κτηνοτρόφοι αναγκάστηκαν τότε να μεταναστεύσουν στη Θράκη, Μακεδονία, Μικρά Ασία και άλλες περιοχές. Οι Συρρακιώτες αυτοί ακολούθησαν τη νομαδική ζωή των Σαρακατσαναίων χωρίς μόνιμη κατοικία και πολλοί συγχωνεύθηκαν μ' αυτούς. Σιγά-σιγά με το πέρασμα των χρόνων έχασαν για πάντα και τη μητρική τους βλάχικη γλώσσα. Δεν είναι τυχαίο που πολλές φάρες Σαρακατσαναίων της Ρούμελης, Μακεδονίας και Θράκης ισχυρίζονται ότι κατάγονται από το Συρράκο.»

Εσάκιασμα των προικιών τη Δευτέρα του Γάμου στο Μωσαϊκό Ροδόπης.

Στο φύλλο της εφημερίδας μας 55/2013 δημοσιεύεται άρθρο του Θεοχάρη Γιαννακού με τίτλο «Σαρακατσαναίοι είναι μόνο οι Σαρακατσαναίοι τ' αγγειά μας τάχαμιν χώρια, τελευταία κάποιον τ' ανακατώνουν.»

Στο άρθρο αυτό με επιχειρήματα, τα οποία υιοθετώ απόλυτα, αντικρούει την άποψη αυτή των Συρρακιωτών, λέγοντάς τους το αυτονόητο, ότι οι Σαρακατσαναίοι δεν έχουν απολύτως καμία σχέση με το Συρράκο. Εγώ θα σταθώ στο κομμάτι της παράδοσης. Οι Σαρακατσαναίοι των περιοχών αυτών που αναφέρονται στο απόσπασμα και όχι μόνον, δεν μεταφέρουν την παράδοση των **Συρρακιωτών Σαρακατσάνων**, του 1713-14, αλλά την παράδοση των νομάδων Σαρακατσάνων της Αλπιασικής εποχής, 100 χρόνια περίπου αργότερα, όταν εξαναγκάστηκαν να εγκαταλείψουν την Ήπειρο προς όλες τις περιοχές που αναφέρει πιο πάνω ο Διονύσις Μαυρογένης. Επομένως, οι Συρρακιώτες ας βρουν κάπου αλλού τα στοιχεία να τεκμηριώσουν την άποψή τους, η οποία μάλλον δεν τεκμηριώνεται.

Η άποψή μου για την καταγωγή ή όχι των Σαρακατσαναίων από το Συρράκο μετά την έρευνά μου τόσων ετών είναι η εξής: Όσο πιθανόν είναι να καταγονται οι Συρρακιώτες από τους Σαρακατσάνους άλλο τόσο πιθανόν είναι οι Σαρακατσαναίοι να κατάγονται από το Συρράκο. Αλήθεια αν για κάποιους λόγους, τους Σαρακατσαναίους της εποχής εκείνης τους εξυπηρετούσε να διαφύγουν από κάποια άλλη περιοχή, π.χ. από το Μέτσοβο, το οποίο ήταν εξίσου γνωστό με το Συρράκο, τότε η παράδοση θα διαμορφωνόταν ως εξής: «**Έφκαμαν από τα Γιάννενα, το Μέτσοβο, για να μην μας πάρει τα πρώτα ο Αλή πασάς**». Στην περίπτωση αυτή οι λέξεις Μέτσοβο και Σαρακατσάνος, δεν έχουν καμία ομοιότητα μεταξύ τους. Αν συνέβαινε αυτό, αυτή τη στιγμή δεν θα ασχολούνταν κανένας με τη καταγωγή και την ονομασία των Σαρακατσαναίων από το βλαχόφωνο χωριό Συρράκο.

Συμπεράσματα

α. Οι σαρακατσαναίοι τον 19^ο αιώνα, ήταν νομάδες, δεν γνωρίζουμε από πόσους αιώνες πριν.

β. Στους νομάδες παρέχονταν η δυνατότητα να εγγράφονται, για τον τύπο και μόνο, σε όποιον δήμο της επικράτειάς των ξεχειμάζαν ή ξεκαλοκαίριαζαν το χρόνο της εγγραφής των. Αντίθετα από τους χωριάτες που εγγράφονταν υποχρεωτικά στον δήμο της κατοικίας των.

- Η περιοχή του Συρράκου αποτέλεσε τον πιο ασφαλή δρόμο διαφυγής των καταπιεσμένων Σαρακατσαναίων και όχι μόνο την εποχή του Αλή Πασά, προς τα Άγραφα και τις άλλες περιοχές της Οθωμανικής επικράτειας.

- Τα σπάνια έγγραφα που αφορούν σε Σαρακατσαναίους, θα πρέπει να δημοσιεύονται στην εφημερίδα μας ακόμα και εάν εμπεριέχουν ανακρίβειες. Οι ανακρίβειες αυτές δεν θα πρέπει να διαιωνίζονται αλλά να διορθώνονται και να αντικροούνται από ειδικούς, για την αποκατάσταση της αλήθειας.

Κλείνοντας θα ήθελα τα παιδιά μας, οι χωριάτες πλέον Σαρακατσαναίοι, να συνεχίσουν να κρατούν ψηλά τον φλάμπουρα των «Σαρακατσαναίων το έθνος»

Δημήτριος Ζυγογιάννης: Αγωνιστής της ελληνικής επανάστασης το 1821

Σε αυτό το φύλλο της εφημερίδας μας, θα δημοσιεύσουμε ένα έγγραφο – πιστοποιητικό με ημερομηνία 14 Μαρτίου 1846, από τον φάκελο των αγωνιστών του 1821 της εθνικής βιβλιοθήκης του Δημητρίου Ζυγογιάννη, Σαρακατσάνου από τα Άγραφα.

Ο τίτλος του φακέλου είναι: **Δημήτριος Ζυγογιάννης "πρόβατα, αίγες, ίπποι – μεταφορά πολεμοφοδίων"**. Ο Δημήτριος Ζυγογιάννης έλαβε μέρος στον ιερό αγώνα της ανεξαρτησίας της Ελλάδος του 1821, πολεμώντας στο πλευρό διαφόρων οπλαρχηγών της περιοχής των Αγράφων και όχι μόνο. Συνέδραμε τον αγώνα με τροφάς από το ποίμνιό του και μετέφερε με τους ίππους του «άλευρα και πολεμοφόδια» όπως χαρακτηριστικά αναφέρεται στο έγγραφο, όταν και όπου χρειάζονταν.

Σε άλλο έγγραφο του φακέλου του με ημερομηνία 16/06/1865 της «εξεταστικής επιτροπής, επί των αγώνων και θυσιών» στη Θήβα, «πιστοποιείτε ότι το ποίμνιο του Δημητρίου Ζυγογιάννη, προ της επαναστάσεως, συνίστατο εκ τεσσάρων χιλιάδων προβάτων, πεντακοσίων αιγών και εξ σαρανταπέντε ίππων, όπερ εθυσίασε κατά την επανάσταση. Μετά τον θάνατο του Δημητρίου Ζυγογιάννη, το ποίμνιο του υιού του Αθανασίου, φυσικού κληρονόμου, κατοίκου Δήμου Ακραιφνίου Θηβών, συνίσταται σε τριάντα πρόβατα, εικοσιπέντε αίγας και εκ τριών ίππων».

Όπως ο Δημήτριος Ζυγογιάννης προσέφερε τα πάντα στον

ιερό αγώνα του 1821, έχουμε και άλλους Σαρακατσαναίους, βλαχοποιημένες που συνέδραμαν στον αγώνα σε άλλες περιοχές. Αναφέρω σχετικό απόσπασμα από τα απομνημονεύματα του Φωτάκου, υπασπιστού του Θ. Κολοκοτρώνη στη Πελοπόννησο. «Κατά την αρχή της επαναστάσεως είχαν έμβει εις στην Πελοπόννησον από την Ρούμελη και άλλοι βλαχοποιημένες, και μάλιστα κατά την εποχή του Δράμαλη εμβήκαν οι Μαμαλαίοι με πολλές χιλιάδες πρόβατα, υπηρέτησαν και αυτοί στρατιωτικώς, και συνεισέφεραν κατά την αναλογίαν των και πολλά πρόβατα προς τροφήν των στρατιωτικών.»

Απόγονοι του Δημήτρη Ζυγογιάννη στα Χειμαδιά Κάστρου (Τοπόλια) Βοιωτίας

Πιστοποιητικόν 28006

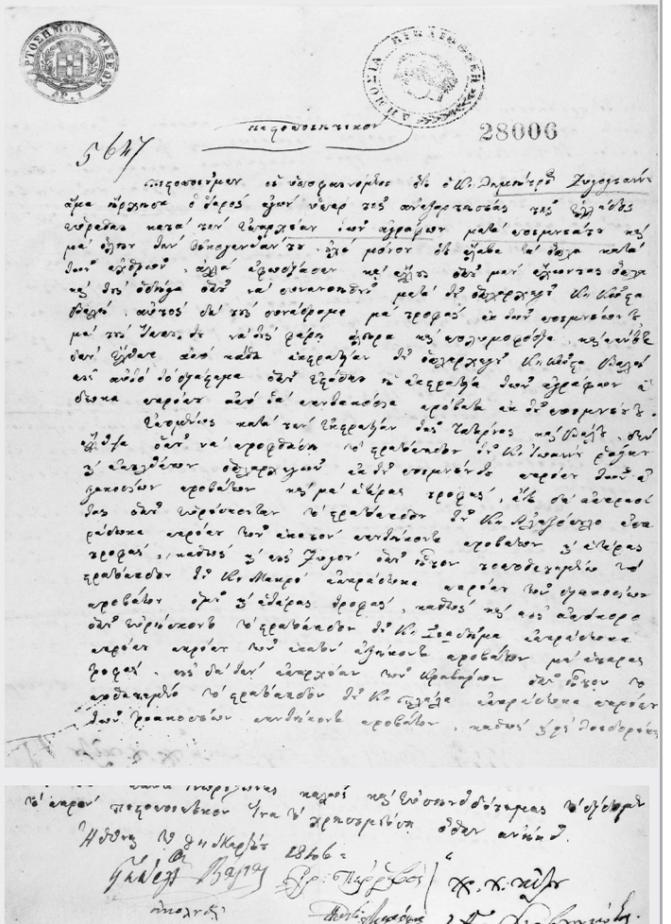
Πιστοποιούμεν οι υποφαινόμενοι ότι ο κ. Δημήτρης Ζυγογιάννης άμα ήρχισε ο ιερός αγών υπέρ της ανεξαρτησίας της Ελλάδος ευρέθη κατά την επαρχίαν των αγράφων μετά ποιμνία του και με όλην την οικογένειά του ουχί μόνον ότι έλαβε τα όπλα κατά των εκθρών, αλλά εφωδίασεν και άλλους οπού μιν έχοντας όπλα και τους οδήγα οπού να συνενοθηούν μετά του οπλαρχηγού κ. Κώστα Βελή, αυτός δε τους συνέδραμε με τροφάς εκ των ποιμνίων του με τους ίππους του να τους φέρη άλευρα και πολεμοφόδια και πάντοτε δεν έλειπε από κάθε εκστρατείαν του οπλαρχηγού κ. Κώστα Βελή. Εις αυτό το διάστημα οπού εστάθην η εκστρατεία των αγράφων έδωκε περίπου από τα πεντακόσια πρόβατα εκ του ποιμνίου του.

Επομένως κατά την εκστρατείαν της Τατάρνας και Βάλτου δεν έλλειψε οπού να προφθάση το στρατόπεδον του κ. Ιωάννη Ράγκου και υπολοίπων οπλαρχηγών εκ του ποιμνίου του περίπου των εξακοσίων προβάτων και με ετέρας τροφάς δε επέρασε ως εκεί οπού ευρίσκονταν το στρατόπεδον του κ. Αλεξόπουλου επαρέδωκε περίπου των εκατόν πενήκοντα προβάτων και ετέρας τροφάς, καθώς και εις Ζυγόν οπού ήταν τοποθετημένο το στρατόπεδον του κ. Μακρή επαρέδωκε περίπου των διακοσίων προβάτων ομού και ετέρας τροφάς, καθώς και εις απόκορο οπού ευρίσκοντο το στρατόπεδον του κ. Σιαδήμα επαρέδωκε περίπου των εκατόν εξήκοντα προβάτων με ετέρας τροφάς, εις δε την επαρχίαν των Κραβάρων οπού ήταν τοποθετημένο το στρατόπεδον του κ. Πιλάλα επαρέκωδε περίπου των τριακοσίων πενήκοντα προβάτων, καθώς και εις Λοιδορίκιον εις το στρατόπεδον του Σκαλτζοδήμου επαρέδωκε περίπου των εκατόν πενήκοντα προβάτων και ετέρας τροφάς ωσταύτως και εις Σάλωνα εις το στρατόπεδον του κ. Γκούρα και Πανουργιά επαρέκωδε περίπου των εκατόν προβάτων, έπειτα δε ετοποθετήθη εις την επαρχίαν της Θήβας οπού ήταν τοποθετημένο το στρατόπεδον του κ. Οδυσσέα δεν έλλειψε οπού να παραδίδη τροφάς.

Επομένως ο κ. Οδυσσέας τους εδιάταξε και οπλίσθησαν και ηκολούθησαν το στρατόπεδον εις την εκστρατείαν της Στυλίδος δια ιδίων των εξόδων, ταύτα όλα ηκολούθησαν από τα 1821 μέχρι 1822, εις δε την εκστρατείαν της ηπάτης τον ακολούθησε μεγάλην ζημίαν εις στο ποίμνιο του εκ του στρατοπέδου, και με τους ίππους του άμα δε έφερνε τας τροφάς από Γαλαξειδι εις το στρατόπεδον.

Καθώς και κατά το 1823, εις Άγραφα εις το στρατόπεδον του κ. Καραϊσκάκη και Κοντογιάννη δεν έλλειψε να δίδη εκ των ποιμνίων του πρόβατα από οπού εκαταβρόχθησαν από τον Σκόνδρα Πασά όπου ετοποθετήθη εις Γραβιάν παρέδωκε περίπου των πεντακοσίων προβάτων.

Κατά δε το 1828 εις την μάχην των Θηβών επαρέδωκε είκοσι επτά ίππους, οπού μετακόμιζαν τας τροφάς του στρατοπέδου, και εκ των είκοσι επτά έλαβε μόνον έξη, ωσταύτως εις το στρατόπεδον της καταβόθρας χαλκομάτα κτλ. παρέδωκε περίπου των εκατόν προβάτων και λοιπάς τροφάς.

Εις όλον αυτό το διάστημα των εκστρατειών παρέδωκε εις τα σταρτέυματα περίπου των τριών χιλιάδων προβάτων, και τριάκοντα ίππων ως δε από λοιπάς τροφάς αγνοούντες.

Ταύτα πάντα γνωρίζοντες καλώς και ευσυνειδώς ημείς το δίδομεν το παρόν πιστοποιητικόν.

Αθήνα τη 8η Μαρτίου 1846
Γεώργιος Βάγιας Χρ. Περραιβός
Επικυρεί το Γνήσιον των κάτωθεν πέντε υπογραφών
Αθήνα τη 14η Μαρτίου 1846

Επίσης θα πρέπει να αναφέρουμε, το από 9/ΔΕΚ/1841 πιστοποιητικό του Δημητρίου Κατρή, από τα Γενικά Αρχεία του Κράτους, γενάρχη των Κατραίων, που αφορά στη συμμετοχή του στην Επανάσταση του 1821.

Το πιστοποιητικό αυτό υπογράφεται

από τους οπλαρχηγούς Διαμάντη Ζέρβα, Γεωργάκη Κ. Βελή και Αθαν. Κουτσονίκα. Πιστοποιείται ότι από την αρχή του Ιερού Αγώνος, έλαβε μέρος μεταξύ των άλλων μαχών, στην ηρωική Έξοδο του Μεσολογγίου, στη μάχη της Αράκωβας, από τον Γ. Καραϊσκάκη στη μάχη της Βόνιτσας κ.α..

Το πρωτότυπο πιστοποιητικό δημοσιεύτηκε στην έκδοση της Αδελφότητάς μας με τίτλο "Σαρακατσαναίοι της Ηπείρου, Γενεαλογικά δέντρα" στη σελίδα 104, Κατράιοι.

Ηπειρώτες Σαρακατσαναίοι: Τεκνοποίηση

Για κάθε ζευγάρι που δεν τεκνοποιούσε οι Σαρακατσαναίοι πίστευαν: «Είναι καταραμένοι απ' το Θεό».

Οι ευχές που δίνονται συνήθως για τεκνοποίηση είναι στις αρχές του γάμου: «Και με γιους». Αργότερα: «Ο Θεός να σας χαρίσ' ένα παιδάκι». Καταφεύγουν κυρίως για τη γυναίκα σε ριχτολόγους, σε Τουρκογύφτισσες και σε κάθε τσαρλατάνο που εκμεταλλευόμενος τον πόνο και τη δυστυχία τους, λέγει ότι είναι σε θέση με βότανα ή με λειτουργίες σε εκκλησίες να πετύχει αυτό που θέλει.

Πιστεύουν πολύ στο αρσενικοβότανο για τη γέννηση αρσενικών παιδιών. Το χόρτο όμως αυτό το ξέρουν πολύ λίγο.

Το άτεκνο ζευγάρι θεωρεί τον εαυτό του πολύ μειωμένο έναντι των άλλων που το σπίτι των είναι γεμάτο παιδιά και αυτοί μένανε σαν κούκοι.

Εγκυμοσύνη: Χαρά μεγάλη στο σπίτι όταν η γυναίκα καταστεί έγκυος. «Κίν'σει φουρτουμένη»λένε συνήθως όταν καταστεί έγκυος μια γυναίκα. Ή μπορεί να πει η ίδια: «Όταν ήμουν φορτωμένη στο δεύτερο πιδί μ». Η γυναίκα κρύβει την εγκυμοσύνη της από τους άλλους, δεν τους το λέει τους πρώτους μήνες παρά στην πεθερά ή συννυφάδα της. Συνηθίζουν να λένε και τη λέξη «γκαστρομένη» κυρίως οι άντρες. Η έγκυος κάθε αδιαθεσία της προσπαθεί να την κρύψει γιατί θα την κατηγορήσουν οι άλλες ότι δεν είναι άξια. Και στους τελευταίους μήνες ακόμη εργάζεται σε δουλειές βαριές. Κουβάλημα ζαλικιού, ξύλων, βαρέλας. «Πάαινα για ξύλα με την κοιλιά στα μάτια».

Για το γένος του εμβρύου συνήθως οι γριές ρωτούσαν τα μικρά παιδιά (νίπια), τι θα κάνει η μάνα ή η θεια που ήταν φορτωμένη, παιδί ή κοπέλα. Και πιστεύανε στην απάντηση που έδινε το νίπιο, παιδί -κοπέλα.

Προσπαθούσαν όμως κι από τα κικίδια της βελανιδιάς «κακατσίδες» να μαντέψουν το γένος.

Εστίαζαν το κικίδι, αν βρισκάνε μέσα σκουλήκι θα γεννιόταν κορίτσι, αν βρισκόταν μυρμήγκι θα γεννιόταν αγόρι. Η έγκυος δεν πήγαινε ποτέ σε κηδείες ή μνημόσυνα.

Οι ευχές που τις δίνουνε ήταν «να λευτερωθεί με το καλό».

Η επίτοκος ποτέ δεν πήγαινε σε γιατρό ούτε σε μαμή και κατά την ώρα του τοκετού προσπαθούσε να μη φωνάζει όσο κι αν υποφέρει για να μην ακουστεί. Μαμή δεν φωνάζανε. Χρέψ μαμής έκανε συνήθως η πεθερά ή καμιά άλλη γριά της στάνης που είχε πείρα από τοκετό. Όταν γεννούσε η επίτοκος έδεναν μια τριχιά σε δυο λούρια του κονακιού εσωτερικά, έριχναν πάνω στην τριχιά μια βελέντζα κι έτσι χώριζαν ένα μέρος του κονακιού κι εκεί γεννιόταν το βρέφος, μακριά από τα μάτια των άλλων της οικογένειας.

Η γριά αφαλόκοβε το παιδί κυρίως με το ψαλίδι που κούρευαν τα πρόβατα, το προβατοψαλίδο, και απάνω στην τομή έβαζαν σκρούμπο από μάλλινο ύφασμα αφού έδενε τον αφαλό με μάλλινη κυρίως κλωστή.

Μετά τον τοκετό αν είχαν θυμιάμα κάπνιζαν τη λεχώνα και το παιδί, αν δεν είχαν έριχναν στη φωτιά αλάτι για να πριτσανίσει πιστεύοντας ότι φεύγουν τα κακά πνεύματα.

Όταν έπεφτε ο αμνιακός σάκος (ύστερο) τον έπαιρνε μια γυναίκα και τον έθαφε κυρίως μέσα στο γιδομά- ντρι ή στο μέρος εκείνο που βάζανε τη γάστρα.

Το φάσκιωμα (σπαργάνωμα) άρχιζε από την πρώτη μέρα του τοκετού. Τα σπάργανα συνήθως μάλλινα, τη δε φασκιά που έδεναν το παιδί την ετοίμαζε η μητέρα από τον 7^ο ή 8^ο μήνα της εγκυμοσύνης.

Για να περάσει κανείς, εκτός των ατόμων της οικογένειας, στο κονάκι δηλαδή να μπει μέσα από την θύρα, έπρεπε να βάλουν σε μια μάζια κάρβουνα αναμμένα και να τα δρασκελίσσει εκείνος που θα έμπαινε μέσα.

Στη λεχώνα που δεν έπρεπε να βγει καθόλου έξω τις πρώτες 10 μέρες δίνανε τροφή καλλίτερη απ' ό,τι έτρωγαν οι άλλοι του σπιτιού, οι δε συγγενείς από τα άλλα καλύβια πήγαιναν τηγανίτεςστη λεχώνα.

Μετά τις 10 μέρες η λεχώνα άρχιζε κι έβγαυε έξω

μόνο την ημέρα. Μετά το ηλιοβασίλεμα ποτέ δεν έβγαυε έξω κι ούτε επιτρέπετο να μείνουν σπάργανα του παιδιού η σκτιά (ρούχα) της λεχώνας μετά το ηλιοβασίλεμα έξω, γιατί αστερόνονταν κι ήταν κακό πράγμα. Μ αυτό πίστευαν ότι κακά πνεύματα μπήκαν στα ρούχα και το βρέφος ή η λεχώνα «θα πάρ απ' όξω». Αν ποτέ έμενε σπάργανο έξω μετά το ηλιοβασίλεμα και το χρειαζόταν το βράδυ για χρήση θα το περνούσαν οπωσδήποτε τρεις φορές πάνω απ' τη λαμπάδα της φωτιάς και θα το θυμιάτιζαν.

Στις 40 μέρες η λεχώνα θα πήγαινε στο πλησιέστερο χωριό στην εκκλησία για να πάρει ευχές από τον παπά. Συνήθως θα πήγαινε με την πεθερά ή τη συννυφάδα της.

Όταν τύχαινε η επίτοκος να γεννήσει τις μέρες εκείνες που βρισκόταν στον δρόμο για τα βουνά η για τα χεμαδιά (δρόμος 15 - 20 ημέρες),τα πράγματα άλαζαν. Η ανάγκη άφηνε στην άκρη όλες τις προφυλάξεις. Έμενε μόνο μια μέρα περισσότερο μαζί με τον άντρα της στον τόπο που γεννήσε ενώ η στάνη έφευγε και τη μεθεπόμενη ή καβάλα σε ζώο αν είχαν περίσσιο που δεν είχαν τα πράγματα τους φορτωμένα ή φορτωμένη η ίδια τη σαρμανίτσα με το μικρό πεζή προσπαθούσε να φτάσει το καρβάνι της στάνης. Στο ανεβοκατέβασμα, άνοιξη - φθινόπωρο, ποτέ τη σαρμανίτσα με το μικρό δεν την έβαζαν πάνω σε ζώο. Την έφερνε φορτωμένη η μητέρα του μικρού.

Ο θηλασμός άρχιζε από την τρίτη μέρα κι αν στο μετέπειτα διάστημα η μητέρα για διάφορους λόγους δεν είχε γάλα δίνανε το μωρό σε άλλη γυναίκα που θήλαζε κι αυτή το μωρό της για να θηλάσει και αυτό. Αυτό, η χωρίς γάλα μητέρα, το θεωρούσε μεγάλη ευγνωμοσύνη σ' όλη της την ζωή προς τη γυναίκα που της θήλαζε το δικό της.

Όταν έβαζαν το νεογνό στη σαρμανίτσα να κοιμηθεί, το σταύρωναν, δηλαδή έκαναν το σημείο του σταυρού πάνω στο παιδί, ακουμπώντας τα τρία δάχτυλα του στο μέτωπο, στα πόδια και στις δυο πλάτες του με την ευχή «καλό ξημέρωμα» αν ήταν βράδυ ή «καλόν ύπνο» αν ήταν μέρα. Σκέπαζαν τη σαρμανίτσα με τη βελαντζούλα, ειδική και στα μέτρα της σαρμανίτσας και την κουνούσαν για να πάρει ο ύπνος το νεογνό. Σε περίπτωση που το νεογνό ήταν αδιάθετο κι έκλεγε πάντα χωρίς να έχει ύπνο, νόμιζαν ότι το μάτιασαν το παιδί και φώναζαν μια γριά να το ξορκίσει.

Το ξορκισμα γινόταν ως εξής: Σ ένα καπάκι συνήθως, γιατί ποτήρια δεν είχαν, έβαζαν ως τη μέση νερό. Η γριά, αφού ρωτούσε ποιος είδε μέρα το παιδί και μάθαινε τα ονόματά τους, έριχνε ένα κάρβουνο αναμμένο στο νερό, βάζοντας στον νου της ένα όνομα προσώπου που είδε το παιδί. Έτσι έριχνε ένα - ένα 6 - 7 κάρβουνα που το καθένα αντιστοιχούσε μ' ένα πρόσωπο που είδε το παιδί. Τα κάρβουνα σαν ελαφρότερα επιπλέουν του νερού. Αν κανένα απ' αυτά βυθιζόταν, το πρόσωπο που αντιστοιχούσε στο κάρβουνο ήταν εκείνο που μάτιασε το παιδί. Μετά η γριά έπαιρνε το κάρβουνόνηρο και ράντιζε το παιδί.

Το κλάμα του παιδιού αν σταματούσε ή όχι είναι άλλος λόγος.

Πάνω στη σαρμανίτσα του νεογνού κρεμούσαν ένα ξύλινο συνήθως σταυρουδάκι ή φυλαχτό για το καλό του παιδιού.

Το βάφτισμα: Αν το νεογνό ήταν από τις πρώτες μέρες της ζωής του άρρωστο θα το βάφτιζαν πολύ γρήγορα γιατί είναι μεγάλη αμαρτία «να χαθεί το παιδί αβάφτ'γο». Το έπαιρνε η μάνα και δυο -τρεις άλλες γυναίκες και πηγαίνανε στο πλησιέστερο χωριό και το βάφτιζαν στην εκκλησία. Σε τέτοιες ώρες συνήθως νουνός γινόταν μια γυναίκα της στάνης. Όταν το παιδί ήταν γερό και βρισκάνε νουνό να το βαφτίσει, το έπαιρνε η μάνα του με άλλες γυναίκες και πολλά παιδιά απ' την στάνη και πηγαίνανε στο πλησιέστερο χωριό και γινόταν η βάφτιση. Ο νουνός ή η νουνά του χάριζε το όνομα και για βαφτιστικά έδινε στο παιδί ένα πανί που το τύλιγαν, το λαδόπανο. Ο νουνός μοίραζε ζαχαράτα μετά την βάφτιση. Άντρες σπανιότατα πηγαίνανε στη βάφτιση. Αυτό ήταν δουλειά των γυναικών. Ως νουνοί παίρνανε μέρος σχεδόν αυτοί κι όχι οι γυναίκες. Γυρίζανε ξανά στη στάνη χωρίς ξεχωριστές γιορτές, τραπέζια κλπ. Συνήθως το παιδί έπρεπε να βαπτιστεί γρήγορα ως τα δύο του χρόνια, σπάνιες περιπτώσεις έχουμε που βαφτίστηκαν παιδιά μεγαλύτερα των δύο ετών. Στο πρώτο παιδί ανδρόγυνου νουνός γινόταν εκείνος που τους στεφάνωσε. Το δεύτερο παιδί, αν ήθελαν οι γονείς, το έδιναν σ' αυτόν που βάφτισε το πρώτο, αν όχι το δίνανε σε όποιον τους το ζητούσε κι ήθελαν να τον κάνουν κουμπάρο.

Όταν το παιδί γινόταν πάνω από 4-5 χρόνια ο κουμπάρος είχε υποχρέωση να «φωτίσει» το παιδί, να του στείλει τα «φωτάρια του», δηλαδή να του χαρίσει μια φορεσιά ρούχα καινούρια και παπούτσια. Το φώτισμα κυρίως γινόταν το Πάσχα. Στέλνανε τα φωτάρια με ένα αγόρι 10 - 15 χρονών και τα παρέδιδε στην μάνα του βαφτιστικού, εκείνη δε έδινε ζαχαράτα στο παιδί και για δώρο ένα καινούριο μαντίλι του χεριού ή μια μικρή πετσέτα του προσώπου. Έπειτα από λίγες μέρες οι γονείς του βαφτιστικού είχαν υποχρέωση να στείλουν το κουμπαριάτικο στον νουνό. Ένα ζωντανό αρνί 8-12 κιλά με βαμμένη τη ράχη του κόκκινη εφ' όσον ήταν γιορτές του Πάσχα.

Ονόματα που χάριζαν στα παιδιά: Στο πρώτο παιδί της οικογένειας χάριζε ο νουνός συνήθως το όνομα του παππού ή της γιαγιάς ανάλογα με το φύλο, από το γένος του πατέρα. Πολλές φορές όμως αν το παιδί είχε αρρωστήσει κάποτε κάποιον Άγιο να κάνει το παιδί καλά και να χαρίσουν σ' αυτό το όνομα του Αγίου. Στα παιδιά που γεννιόταν μετέπειτα συνήθως σ' ένα απ' αυτά θα δίνανε το όνομα του παππούλη από τον πατέρα. Το ονόματα ήταν κοινά, χριστιανικά κι όχι ονόματα αρχαία ή ξένα.

Αν τύχαινε καμιά φορά να πεθάνει νεογνό αβάπτιστο το έπαιρναν δυο γριές της στάνης πρώι - πρώι, μέρα με νύχτα, τυλιγμένο σ ένα μάλλινο τσιόλι και το πηγαίνανε στο πλησιέστερο εξωκλήσι της περιοχής των και το θάβανε. Προσπαθούσαν να μην τις δει κανένας κι ούτε έλεγαν σε κανένα πού το θάψανε.

Χρήστος Παν. Τσουμάνης

Διευκρίνιση αναφορικά με διήγημα του Ηλία Βενέζη που δημοσιεύθηκε στο προηγούμενο φύλλο.

Στο προηγούμενο φύλλο της εφημερίδας, στη στήλη «άγνωστα και σπάνια κείμενα για τους Σαρακατσαναίους» δημοσιεύθηκε απόσπασμα από διήγημα του Ηλία Βενέζη στο οποίο περιγραφόταν ένα μακάβριο έθιμο σε περίπτωση που μία έγκυος Σαρακατσάνα απέβαλε κατά τη διάρκεια της εγκυμοσύνης. Το έθιμο αυτό δυστυχώς περιγράφεται και στο βιβλίο της Αγγελικής Χατζημικάλη «οι Σαρακατσάνοι» και προφανώς από εκεί το πήρε και ο Ηλίας Βενέζης. Δημοσιεύσαμε το κείμενο με επιφύλαξη, ζητώντας από τους αναγνώστες να μας ενημερώσουν αν γνωρίζουν κάτι σχετικό. Υπήρξε μία αντίδραση από τον πρόεδρο του Συλλόγου Σαρ. Ελασσόνας κατά την άποψη του οποίου δεν έπρεπε να δημοσιευθεί το κείμενο. Εμείς αντίθετα πιστεύουμε ότι εφόσον αναφέρεται κάτι που δεν είναι κολακευ-

τικό για τους Σ. σε κάποιο βιβλίο να μην το αποσιωπούμε αλλά αν δεν ευσταθεί να το διορθώνουμε, όσο είναι καιρός, με βάση έγκυρες πληροφορίες. Επικοινωνήσαμε με δύο Ηπειρώτες που ασχολήθηκαν στο παρελθόν με την παράδοσή μας, τον Ευριπίδη Μακρή και τον Χρήστο Παν. Τσουμάνη. Και οι δύο ήταν κατηγορηματικοί. Σε περίπτωση που μια γυναίκα απέβαλε κατά την διάρκεια εγκυμοσύνης, έθιβαν την ίδια ή την επόμενη ημέρα το σώμα του αγέννητου εμβρύου. Ο Ευρ. Μακρής είχε την πληροφορία αυτή από την ίδια του τη μάνα σε αποβολή που είχε πριν το 1940. Ο Χρ. Τσουμάνης μας είπε ότι έθιβαν το νεκρό έμβρυο στο γιδομάντρι και δεν είχαν κάποιο περιεργό έθιμο όπως τα αναφερόμενα από τον Ηλ. Βενέζη και την Αγγελική Χατζημικάλη.

Έτσι θυμάμαι τις Σαρακατσάνικες στάνες στο Πάπιγκο

Ο Μιχάλης (Δημήτρης) Τσουμάνης από το Πάπιγκο ανταποκρίθηκε στο κάλεσμα για καταγραφή των Σαρακατσάνικων στανών και μας έστειλε για δημοσίευση το κείμενο που ακολουθεί. Τον ευχαριστούμε και περιμένουμε και από άλλους να ακολουθήσουν περιγράφοντας τη δική τους στάνη. Στις περιγραφές για τις στάνες πιστεύουμε ότι πρέπει να αναφέρεται ο τόπος που ήταν η στάνη, ποιοι ήταν στη στάνη αυτή, το είδος και ο αριθμός ει δυνατόν των ζώων, οι τόποι που ξεχειμάζαν ο κόσμος (αν πρόκειται για θερινές στάνες), ο τσέλιγκας αν υπήρχε, το σχολείο που πήγαιναν τα παιδιά, κάποιο σημαντικό γεγονός που συνέβη στη στάνη και φυσικά φωτογραφικό υλικό.

Ραιδόβολη – Λίμνες, Λάκα Τσουμάνη

Η τοποθεσία πήρε το όνομα «Λάκα Τσουμάνη» γιατί εκεί πρωτοπήγαν οι Τσουμαναίοι, γύρω το 1860, μετά από δημοπρασία που βγαίνανε τότε τα βοσκοτόπια του Παπίγκου. Εκεί επίσης παντρεύτηκε ο παππούς μου Γεώργιος Δημ. Τσουμάνης το 1896. Η φωτογραφία από τον γάμο του είναι η παλαιότερη φωτογραφία που υπάρχει στο Λεύκωμα Σαρακατσαναίων Ηπείρου. Κουμπάρος στο γάμο ήταν ο ονομαζόμενος Μπέης Πρωτοσύγκελος από το μικρό Πάπιγκο, που ήταν και αυτός ένας από τους μεγαλύτερους Ζαγορίσιους τσελιγκάδες.

Όταν πρωτοπήγε ο Μήτρος Τσουμάνης και πήρε τη δημοπρασία για πρώτη φορά λένε ότι συνέβη και το εξής περιστατικό:

Αφού πήρε τη δημοπρασία κανόνισε τα της διαμονής του, και πιστεύω κοιμήθηκε στη σημερινή βιβλιοθήκη του Παπίγκου που τότε ήταν ξενοδοχείο. Τότε υπήρχε καφενείο (ταβέρνα) εκεί που σήμερα είναι το πάρκο (δωρεά της οικογένειας Γκέκη και τμήμα της Κοινότητας Παπίγκου). Το καφενείο το είχε ο Καπέρδας. Όταν ως εργολάβος το 1989 ξεκίνησα την κατασκευή του πάρκου, εκτελώντας τις γενικές εκσκαφές βρήκα τα θεμέλια του καφενείου Καπέρδα. Συγκεκριμένα ήταν εκεί στη γωνία, που είναι σήμερα ο υποσταθμός της ΔΕΗ.

Αφού κέρασε ο Μήτρος Τσουμάνης τους τότε θαμώνες, οι κάτοικοι έφυγαν, και έμεινε μόνος του με τον ταβερνιάρη Καπέρδα για αν περάσει ευχάριστα τη βραδιά του και για να δείξει την αρχοντιά του είπε τον Καπέρδα:

- Έχει βιολιά το χωριό;
- Έχει μπάριμπα Μήτρο!
- Έχει κανένα μανάρι; (αρνί ή κατσίκι)
- Έχω μπάριμπα Μήτρο.

- Σφάξε το μανάρι, βάλτο να ψηθεί και πήγαινε να φωνάζεις τα βιολιά, το μαγαζί απόψε είναι αγκαζέ.

Αφού γίνανε όλα τα παραπάνω, το μανάρι στη μασίνα, τα βιολιά ήρθαν και ξεκίνησαν να παίζουν, έκλεισε την πόρτα και τράβηξε τις κουρτίνες:

- Δεν θα ανοίξεις σε κανέναν!

Όταν οι Παπιγκιώτες άκουσαν τα κλαρίνα βγήκανε να δούνε τι γίνεται, αυτός με τον Καπέρδα και τους καλλιτέχνες (γύφτους) πέρασε ευχάριστα την πρώτη βραδιά στο Πάπιγκο.

Είχε στη δούλεψή του τότε πάρα πολλούς Σαρακατσαναίους συγγενείς και σμίχτες. Ήταν ένας από τους μεγαλύτερους ισχυρούς οικονομικούς παράγοντες της εποχής του.

Ένα μονάχα θα αναφέρω, που έχει συνέχεια από τον μπάριμπα Μήτρο. Μετά από εκατόν πενήντα χρόνια, μόνον δύο από τα δισέγγονά του και τρισέγγονά του έφυγαν εκτός Ηπείρου. Ένας δισέγγονός του ζει σήμερα στην Κέρκυρα και μία δισέγγονή του ζει στο Μόναχο της Δυτικής Γερμανίας. Αυτό σημαίνει πολλά. Με αυτά θα κλείσουν την αναφορά στον πρώτο Σαρακατσάνο που ήρθε στο Πάπιγκο.

Θα ξεκινήσω την αναφορά μου στις τελευταίες σαρακατσάνικες στάνες του Παπίγκου γιατί την πρώτη μου φωτογραφία, στη μικρότερη ηλικία είναι στη Λάκα Τσουμάνη με φόντο την κορυφή της Αστράκας γύρω στα 1957 και κατά σύμπτωση η δεύτερη φωτογραφία που έχω είναι εκεί που σήμερα είναι το καταφύγιο, στο διάσελο Αστράκας με ορατότητα προς τη Δρακόλιμνη ως μαθητής της Στ' Τάξης, το 1962, που πήγαμε εκδρομή από το Πάπιγκο.

Στις λίμνες θυμάμαι τότε:

A. Στάνη Τσουμαναίων (Γ. και Σ. Τσουμάνη)

Οικ/νεια Αλέξη Γ. Τσουμάνη (7 άτομα)
Οικογένεια Νικολάου Γ. Τσουμάνη (4 άτομα)
Οικογένεια Θεόδωρου Γ. Τσουμάνη (6 άτομα)
Γιαγιά Σταμάτω σύζ. Γ. Τσουμάνη (1 άτομο)
Παπούς Σπύρος Δ. Τσουμάνης με κάκω (2 άτομα)
Οικογένεια Κων/νου Σπ. Τσουμάνη (6 άτομα)
Οικογένεια Πελοπίδα Σπ. Τσουμάνη (2 άτομα)
Οικογένεια Παντελή Σπ. Τσουμάνη (5 άτομα)
Οικογένεια Περικλή Τσουμάνη (Μάρκου) (4 άτομα)
Τυροκόμοι (Δημ, Βαγγέλης, Σταύρος Ψόχιος, Αρλέτος Σωτ., Κων. Τσούπη) κτλ

Η στάνη είχε γύρω στα 2200 πρόβατα, 150 γίδια και 40 κεφάλια αλογομούλαρα (παλαιότερα είχε και αγελάδα, εγώ δεν τα θυμάμαι).

B. Στάνη Λεωνίδα Τσουμάνη (Νασιάρα).

Οικογένεια Γρηγορίου Λ. Τσουμάνη (5 άτομα)
Οικογένεια Θωμά Λ. Τσουμάνη (6 άτομα)
Οικογένεια Χαρίλαου Λ. Τσουμάνη (5 άτομα)
Οικογένεια Λεωνίδα Α. Τσουμάνη (2 άτομα)

Η στάνη των Νασιαραίων είχε μόνο πρόβατα, γύρω στα 600. Δεν είχε γίδια και είχε και 10 αλογομούλαρα. Η στάνη ήταν δίπλα από τη βρύση «Σιδερένια».

Γ. Στάνη Χουλιαραίων

Οικογένεια Ευριπίδη Γ. Χουλιάρα (8 άτομα)
Οικογένεια Λάμπρου Γ. Χουλιάρα (7 άτομα)
Οικογένεια Ελευθερίου Γ. Χουλιάρα (6 άτομα)

Η στάνη των Χουλιαραίων ήταν ανάμεσα από τις δυο ξερόλουτσες μόλις κατεβαίνομε από το μονοπάτι από το καταφύγιο. Είχανε γύρω στα 500 πρόβατα, γίδια δεν είχανε. Είχανε και 10 αλογομούλαρα, ο δε Ευριπίδης επειδή είχε πολλά και μεγάλα παιδιά ήταν και γκιρατζής στο Πάπιγκο (κουβαλούσε ξύλα και διάφορα υλικά).

Οι Τσουμαναίοι για χειμαδιά είχανε κι έχουνε ιδιόκτητα κτήματα εκτάσεως τριών χιλιάδων τριακοσίων (3.300) στρεμμάτων στους Σπαθαραίους Νομού Θεσπρωτίας.

Σήμερα που γράφω μόνον ένας, ο Χριστόφορος (Τάκης) Κων. Τσουμάνης, ανεβάζει το κοπάδι του (350 προβάτων) και έχει στάνη στα Λιβαδάκια (Σκασμάδι) στο Πάπιγκο.

Οι Τσουμαναίοι (Νασιαραίοι) στα χειμαδιά πηγαίνανε στον Μανδρότοπο (Γαρδίκι) Παραμυθιάς του Ν. Θεσπρωτίας. Σήμερα μόνον ο Αλέξανδρος (Αλέκος) Θ. Τσουμάνης ανεβαίνει στο Πάπιγκο με 250 πρόβατα κι έχει στάνη στον Τράφο, πιο κάτω από τα Μεγάλα Λιθάρια.

Οι Χουλιαραίοι τον χειμώνα χωρίζανε τα κοπάδια τους και ο μόνον Ευριπίδης πήγαινε στο Καρβουνάρι Παραμυθιάς, οι δε Λευτέρης και Λάμπρος πήγαιναν στον Μανδρότοπο (Γαρδίκι) Παραμυθιάς.

Σήμερα ασχολούνται με την κτηνοτροφία οι:

- Βασίλειος Κων. Τσουμάνης, μόνιμος Σπαθαράτι
- Χριστόφορος Κων. Τσουμάνης, μετακινούμενος Σπαθαράτι - Πάπιγκο
- Γεώργιος Αλ. Τσουμάνης, μόνιμος Σπαθαράτι
- Χρίστος Νικ. Τσουμάνης, μόνιμος Σπαθαράτι
- Αλέξανδρος Θ. Τσουμάνης (Νασιάρας), μετακινούμε-

νος Μανδρότοπος-Πάπιγκο

• Γεώργιος Ευρ. Χουλιάρας, μόνιμος Καρβουνάρι.

Όλοι οι υπόλοιποι μάθανε τα παιδιά τους και τα εγγόνια τους γράμματα και τέχνες ή άνοιξαν διάφορες επιχειρήσεις και ξέφυγαν από το πατροπαράδοτο επάγγελμα του προβατοτρόφου (κτηνοτρόφου).

Τσέλιγκας στη στάνη των Τσουμαναίων ήταν ο Αλέξης Τσουμάνης, απόφοιτος του τότε Σχολαρχείου, που εμπορεύονταν τα γαλακτοκομικά προϊόντα της δικής του στάνης, της στάνης των άλλων Τσουμαναίων (Νασιαραίων) και των Χουλιαραίων αλλά είχε και άλλη τυροκομική στάνη στην Γκουβουσίτσα, τοποθεσία της Κοινότητας Καπεσόβου όπου ήταν τα κοπάδια των Βαλακαίων - Βαγγελαίων - Ραπταίων (Τσιμαίων)].

Θα κάνω και άλλη μία αναφορά:

Πιστεύω ότι είναι η τελευταία στάνη, σαν τσελιγκάτο, που είχε δύο σημάδια (για όσους δεν γνωρίζουν τι είναι τα σημάδια είναι για να γνωρίζουν τα πρόβατά τους, τους κάνουν χαρακτηριστικά σημάδια στα αυτιά). Οι μόνον απόγονοι του Γιώργου είχανε «μπροστοκλειδιά-πισωκλειδιά», οι δε Σπυραίοι είχανε «φουρκάφτικα» στο ένα αυτί και «πισωκλειδιά» στο άλλο. Τα γίδια δεν τα είχανε σημαδεμένα.

Πώς χωρίσανε μετά από πέντε γενιές:

A. (Κάνω αναφορά στο όνομα).
Κώστας (Σκαλτσοκώστας) 2. Μήτρος 3. Γιώργος 4. Αλέξης 5. Γιώργος-Φίλιππος
B. Κώστας (Σκαλτσοκώστας) 2. Μήτρος 3. Σπύρος 4. Κώστας 5. Βασίλης -Τάκης
Γιώργος-Φίλιππος αδέρφια, Βασίλης - Τάκης αδέρφια, μεταξύ τους δεύτερα ξαδέλφια χωρίσανε το 1970 αγαπημένα χωρίς να έχουνε ποτέ τους διαπληκτισμούς.

Η ιστορία αυτού του τσελιγκάτου ξεκινάει το 1800 περίπου από τον γενάρχη Κώστα και τελειώνει μετά από πέντε γενιές.

Αφού πέρασε πάρα πολλές οικονομικές ταλαιπωρίες χάνοντας το πρώτο κτήμα που αγόρασε από τον Τζαμαλή Αγά γύρω στα 1890 στη Λάκα Σούλι, στην περιοχή Παλαιαοχώρι-Αλεποχώρι Μπότσαρη, γύρω στα έξι χιλιάδες στρέμματα (απαλλοτριώθηκε το 1922), το 1953 αγοράστηκε άλλο κτήμα στους Σπαθαραίους του Νομού Θεσπρωτίας χιλών εξακοσίων (1600) στρεμμάτων από τους απόγονους του Γεωργίου και Σπύρου Τσουμάνη. Το 1969 από τους απόγονους του Γιώργου Τσουμάνη αγοράστηκε άλλο κτήμα χιλίων πεντακοσίων (1500) στρεμμάτων.

Παρατήρηση:

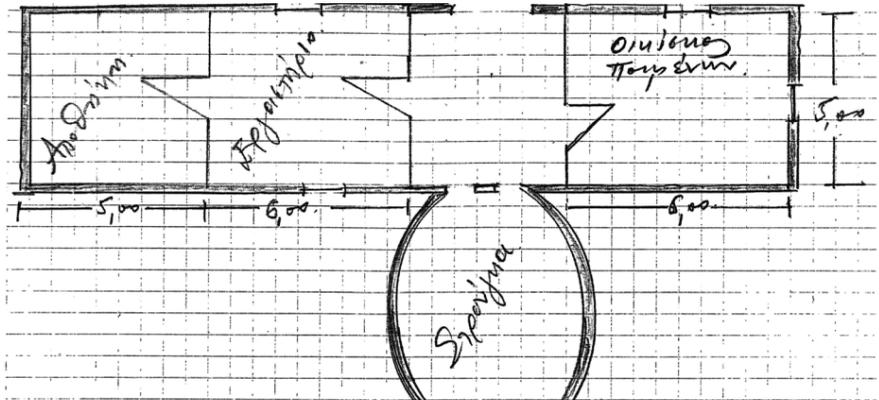
Οι οικογένειες μένανε στο Πάπιγκο, σε ιδιόκτητο σπίτι αγορασμένο το 1930. Σε αυτή τη στάνη φιλοξενήθηκε ο Κάρστεν Χεγκ για μία εβδομάδα ύστερα από γνωριμία του παππού μου Γεωργίου Δημ. Τσουμάνη, μέσω του γλωσσολόγου-φιλόλογου Γεωργίου Αναγνωστόπουλου από το Πάπιγκο, που προέτρεψε τον Χεγκ να ασχοληθεί με τους Σαρακατσαναίους.

Η τυροκόμηση γινότανε σε πέτρινο κτίριο, το καλύτερο της περιοχής και το οποίο το παρουσιάζω σε ακόλουθο σκαρίφημα με σχετική περιγραφή.

Τα χαλάσματα παραμένουν ακόμα ορατά, η δε πέτρινη και πλακόστρωτη στρούγκα είναι όπως πριν 120 χρόνια, με δύο "μάτια", όπου μαζί με τους παραρμηκταράδες αρμέγανε ταυτοχρόνως έξι (6) άτομα.

Αυτή είναι η ιστορία ενός από τα μεγαλύτερα πιστεύω τσελιγκάτα στην Ήπειρο που έχει διάρκεια 3 αιώνων και που σήμερα μεμονωμένα πλέον, πέντε (5) οικογένειες συνεχίζουν το πατροπαράδοτο επάγγελμα στα ιδιόκτητα κτήματά τους.

Δημήτριος (Μιχάλης) Αλ. Τσουμάνης

ΜΙΚΡΟΚΕΙΜΕΝΑ
του Θ.Γ. Γόγοιου

Το σαρακατσάνικο τραγούδι και οι παραλλαγές

Στο προηγούμενο φύλλο αναφερθήκαμε στις διαφορές του σαρακατσάνικου τραγουδιού σε σχέση με τα υπόλοιπα ελληνικά δημοτικά τραγούδια. Μένει να εξετάσουμε τις ενδιαφέρουσες παραλλαγές δημοτικών τραγουδιών που συναντάμε στις συλλογές σαρακατσάνικων τραγουδιών.

Μας ενδιαφέρουν κυρίως οι παραλλαγές πριν από την εμφάνιση του γραμμοφώνου και των ηχογραφήσεων, πράγμα που είναι δύσκολο να διερευνηθεί. Αναφερόμαστε σε περιόδους πριν τουλάχιστον από το 1920 οπότε αρχίζουν οι πρώτες ηχογραφήσεις δημοτικών τραγουδιών στην Αμερική. Σε περιόδους που το τραγούδι διαδίδονταν από στόμα σε στόμα και οι παραλλαγές του από περιοχή σε περιοχή ήταν μια διαδικασία συνδημιουργίας, καθώς εκείνοι που παραλαμβάνανε το τραγούδι το προσαρμόζανε στα δεδομένα του τόπου τους προσθέτοντας ή αφαιρώντας ή αλλάζοντας τους στίχους του και τη μουσική του. Ρόλο σημαντικό σε αυτή τη διάδοση έπαιξαν, νομίζω, οι μετακινούμενοι από τόπο σε τόπο, πραγματευτάδες, ξενιτεμένοι, κिरατζήδες, ναυτικοί, μουσικοί. Κυρίως εκείνες οι μικτές κομπανίες (Ελληνες, Τούρκοι, Αρμένιδες) που παίζανε στα Καφέ – Αμάν των πόλεων. Οι Σαρακατσάνιοι, μετακινούμενοι από περιοχή σε περιοχή για τις ανάγκες των κοπαδιών τους, είναι φυσικό να πάρουν και να δώσουν τραγούδια. Έτσι δικαιολογείται και ο μεγάλος αριθμός παραλλαγών στις σαρακατσάνικες συλλογές τραγουδιών. Μιλώντας για παραλλαγές πρέπει να έχουμε υπόψη μας ότι αυτές χωρίζονται σε τέσσερις, τουλάχιστον, κατηγορίες:

Α) Παραλλαγές με κριτήριο το θέμα του τραγουδιού. Στην περίπτωση αυτή οι ίδιοι πανω – κάτω στίχοι αναφέρονται σε διαφορετικά θέματα. Παράδειγμα το γνωστό ακριτικό τραγούδι «Στης Αραπίνας τα βουνά», το οποίο, τόσο στο λόγιο ακριτικό έπος «Το έπος του Βασιλείου Διγενή Ακρίτα», όσο και σε άλλα ακριτικά τραγούδια διαφόρων περιοχών του τόπου μας, αναφέρεται στον επικείμενο θάνατο του Διγενή:

*Στης Αραπίνας τα βουνά, στις Σύρας τα λαγκάδια
Εκεί συν δυο δεν περπατούν, συν τρεις δεν κουβεντιάζουν
Κι εγώ μονάχος πέρασα πεζός κι αρματωμένος
Με τετραπίθαμο σπαθί, με τρεις οριές κοντάρι
Και όσα χρόνια έζησα δω στον Απάνω Κόσμο
Κανένα δε φοβήθηκα απ' τους αντρωμένους
Και τώρα είδα ένα ξιπόλυτο και λαμπροφορεμένο
Πόχει του Ρήσου τα πλουμιά, της Αστραπής τα μάτια κτλ.*
(πανελλήνια εκδοχή του τραγουδιού)

Στη σαρακατσάνικη παραλλαγή, ωστόσο, μετασχηματίζεται σε θανμάσιο ερωτικό τραγούδι. Εδώ ο λαϊκός ποιητής κρατά τη γενικότερη σκηνοθεσία του τραγουδιού (τόπος, συνθήκες, εικόνα του ήρωα), την αυτοδιηγητική αφήγηση και τους θεμελιακούς στίχους και μετασχηματίζει το ηρωικό και ελεγειακό κλίμα σε έξοχα ερωτικό. Το ερωτικό στοιχείο μάλιστα ενισχύεται και από την παρεμβολή μιας ποικιλίας τρυφερών ερωτικών γυρισμάτων:

*Στης Αραπίνας τα βουνά (ματάκια, ματάκια),
στης Αραπίας τους κάμπους (ματάκια λιγωμένα)
Εκεί μονάχος πέρασα (γυαλένια, γυαλένια)
πεζός κι αρματωμένος (γυαλένια, κρουσταλένια)
Και έριξα και λάβωσα (ματάκια, ματάκια)
το στοιχειωμένο αλάφι (ματάκια λιγωμένα)
Πού'χε σταυρό τα κέρατα (γυαλένια, γυαλένια)
φεγγάρι τα καπούλια (γυαλένια, κρουσταλένια)
Κι ανάμεσα στις πλάτες του (ματάκια, ματάκια)
κόρη ήταν καθισμένη (ματάκια λιγωμένα)
Γυαλί κρατεί στα χέρια της (γυαλένια, γυαλένια)
καθρέφτη στην ποδιά της (γυαλένια, κρουσταλένια) κ.τλ.*

Β) Δεύτερη κατηγορία παραλλαγών είναι εκείνη όπου το θέμα των τραγουδιών παραμένει κοινό, καθώς και οι θεμελιακοί στίχοι, αλλάζει όμως η εικονοποιία και γενικότερα η σκηνοθεσία του τραγουδιού. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι η παραλογή «Γυρισμός του ξενιτεμένου», όπου βασικό θέμα είναι εκείνο της αναγνώρισης του ξενιτεμένου άντρα από τη γυναίκα του που έμεινε χρόνια πίσω περιμένοντάς τον. Σε άλλες παραλλαγές η αναγνώριση αυτή γίνεται στην εκκλησιά, την ώρα που η γυναίκα πάει να ξαναπαντρευτεί, σε άλλες γίνεται στο ποτάμι που πάει να πλύνει, σε άλλες πάλι γίνεται στη βρύση. Η σαρακατσάνικη παραλλαγή, από τις σπανιότερες (εγώ τουλάχιστον δεν την έχω συναντήσει σε άλλη συλλογή), θέλει η συνάντηση να γίνεται την ώρα του θερισμού, όταν η γυναίκα κατάκοπη πέφτει για ύπνο:

*Γαρουφαλιά ξεκίνησε στο θέρο για να πάει.
Ολημερούλα θέριζε κι ούλο το μεσημέρι.
Δεμάτια η δόλια τα 'δενε και στοιβανιά τα βάνει
Και στο δρεπάνι ακούμπησε λίγο να ξανασάνει.
Βαρύς ύπνος την έπιασε, βαρύς ύπνος την πιάνει.
Ν-ήρθε και την εξύπνησε ένα καλός λεβέντης.
-Καλή σου μέρα, κόρη μου.
- Καλώς τον το λεβέντη.
- Κόρη μ, τι μάνα σ' έκαμε, τι μάνα σ' έχει κάμει.
Κόρη μου δε παντρεύεσαι, να γένουμε ζευγάρι;
-Εγώ δεν είμαι ανύπαντρη, ούτε και μάνα έχω
Κι ο άντρας που παντρεύτηκα λείπει μακριά στα ξένα
Κι έχει χρόνους δώδεκα που'ναι ταξιδεμένος.
Ακόμα δυο τον καρτερώ, στους τρεις τον παντυχαίνω*

Κι αν δεν ερθεί κι αν δε φανεί, καλόγρια θα γένω

*- Κόρη μου, εγώ 'μαι ο άντρας σου, εγώ 'μαι κι ο καλός σου.
-Αν είσαι συ ο άντρας μου, αν είσαι κι ο καλός μου
Για πες μου πώς παντρεύτηκες, τίνος κοπέλα πήρες;
-Η κόρη που παντρεύτηκα τα γονικά τ'ς δε τα 'χε
Είχε απομείνει ορφανή, από μάνα και πατέρα.
Είχε στους κάμπους χτήματα, αμπέλια και χωράφια
Και πήγαινε και θέρριζε με τ' άλλα τα κορίτσια.
Το μεσημέρι δίφρασε, νερό πήγε να πάρει
Κι εγώ στη βρύση κάθουμαν και με καλημεράει.
Γλυκά μου χαμογέλασε, το μάγουλο βουλιάει.
Τα μάτια της με μάγεψαν και το λιγνό κορμί της.
Το λόγο δεν απόσωσε, το λόγο δεν απούειπε
Την αγκαλιά της άνοιξε και τον γλυκοφυλάει.*

Κατέγραφα ολόκληρη την παραλλαγή του τραγουδιού, γιατί παρουσιάζει ζωηρό ενδιαφέρον. Πρώτα – πρώτα είναι ολοκληρωμένη. Έχει αρχή μέση και τέλος. Παρά τη μικρή της έκταση, έχει δομή και πλοκή θεατρική. Αρκετά είναι τα θεατρικά της στοιχεία; α) το στοιχείο της περιπέτειας (πορεία από την απελπισμένη προσμονή στην αναπάντεχη χαρά της επιστροφής και της αναγνώρισης του ξενιτεμένου) β) το στοιχείο της τραγικής ειρωνείας (ο ξενιτεμένος σύζυγος φαίνεται ξεκάθαρα ότι αναγνωρίζει από την αρχή στο πρόσωπο της κόρης τη γυναίκα του και τη δοκιμάζει) γ) το στοιχείο της προοικονομίας (δεν επιλέγει τυχαία ο λαϊκός ποιητής το χώρο της αναγνώρισης του αντρογόνου. Είναι ο ίδιος χώρος της αρχικής γνωριμίας του ζεύγους κι αυτό παίζει το ρόλο του στην τελική αναγνώριση). δ) η κλιμάκωση της δοκιμασίας και από τις δυο πλευρές επίσης συνιστά ενδιαφέρον στοιχείο θεατρικής πλοκής. Η σαρακατσάνικη παραλλαγή, χωρίς να διακρίνεται για την ποιότητα του ποιητικού λόγου, παρουσιάζει ενδιαφέρον για την σκηνοθετική της ευρηματικότητα και για τον αξιοσημείωτο ρεαλισμό της.

Θα πρέπει επίσης να προσθέσουμε ότι στη συλλογή «Σαρακατσάνικα τραγούδια της Ηπείρου, έκδοση Αδελφότητας των εν Αθήναις Σαρακατσάνιων Ηπείρου, Αθήνα 1983», συναντάμε στην ενότητα των Παραλογών (σ. 23 – 35) όλες τις μορφές αναγνώρισης: α) αναγνώριση συζύγου (δυο παραλλαγές) β) αναγνώριση αδερφού με αδερφό γ) αναγνώριση αδερφού με αδερφή. Επίσης οι δεκαοχτώ παραλογές της συλλογής καλύπτουν όλα τα βασικά θέματα στα οποία αναφέρονται τα αφηγηματικά και εντόνως δραματικά τραγούδια αυτής της κατηγορίας. Όπως είναι : Το δοκίμι της αγάπης, Η κακιά πεθερά, Η κουμπάρα που έγινε νύφη, Η σύζυγος βοσκός κ.ά.

Γ) Η τρίτη κατηγορία παραλλαγών αφορά στα τραγούδια που παρουσιάζουν διαφορές στους στίχους, άλλοτε σημαντικές κι άλλοτε επουσιώδεις. Το θέμα τους, ωστόσο, παραμένει κοινό και, γενικότερα, η σκηνοθεσία τους, οι διάλογοί τους, οι θεμελιακοί τους στίχοι παραμένουν λίγο – πολύ οι ίδιοι. Σε αυτή την κατηγορία υπάγονται κυρίως τα τραγούδια που διαδόθηκαν από τόπο σε τόπο με τη διαδικασία των ηχογραφήσεων (γραμμοφώνο, ραδιοφώνο, μαγνητόφωνο κ.τ.λ.). Κι εδώ μπορεί κανείς να επισημάνει στις σαρακατσάνικες συλλογές πολύ ενδιαφέρουσες παραλλαγές σε στίχους και σε γυρίσματα. Ας πάρουμε το πασίγνωστο τσάμικο «Τρικαλινί μου πέρδικα». Στη σαρακατσάνικη εκδοχή του ξεχωρίζει για την ολοκλήρωση του θέματος, το στοιχείο που μαρτυρεί ότι η παραλλαγή είναι παλιά, πριν κάνουν την εμφάνισή τους οι ηχογραφήσεις. Άλλωστε οι περισσότερες ηχογραφήσεις δημοτικών τραγουδιών ακρούνται στους πρώτους εισαγωγικούς στίχους τους και, το πολύ, σταματούν στην απλή δήλωση του θέματος. Σπανίως προχωρούν στην ανάπτυξή του:

*-Τρικαλινιά μου πέρδικα, (και βάι και τηρ κι πώς και τι)
Και λαρσινιά τρυγόνια (κι ο κυνηγός την κυνηγεί)
Σ' ούλο τον κόσμο ήμερη (και βάι και τηρ και πώς και τι)
Σε μένα στέκεις άγρια (κι ο κυνηγός την κυνηγεί)
Θα στίσω βρόχια στα βουνά και σίδερα στους κάμπους
Να σε βροχιάσω ζωντανή άγρια και μερωμένη
-Εγώ σιμά σ' δεν έρχομαι, σιμά στην αφεντιά σου
Ταχιά πας και παινεύεσαι σ'άλλα τα παλικάρια
Και λες πως φίλ'σες πέρδικα και λαρσινιά τρυγόνια
-Θα' ρθει καιρός να κάθεται σιμά στα γόνάτα μου.*

Ολοκληρωμένη η παραλλαγή παρουσιάζει ένα ζωηρό ερωτικό διάλογο, όπου το κάθε ημιστίχο συνοδεύεται εναλλακτικά με γυρίσματα του τραγουδιού, που μιμούνται το τιτίβισμα των πουλιών, ένας απολαυστικός μιμπτικός λόγος που δίνει και με τον ήχο και με την εικόνα παραστατικά το θέμα της ασφυκτικής ερωτικής πολιορκίας.

Δ) Τέλος υπάρχουν παραλλαγές με κριτήρια τη μουσική και το ρυθμό των τραγουδιών. Τραγούδια με το ίδιο θέμα και τους ίδιους στίχους τραγουδιούνται και χορεύονται διαφορετικά από περιοχή σε περιοχή. Τα παραδείγματα πολλά εδώ. Αρκεί να αναφέρουμε το γνωστό πειρωτικό τραγούδι της ξενιτιάς «Μαύρα μου χελιδόνια»

Τραγούδι μελαγχολικό, σε ρυθμό αργό συρτό στα τρία. Το αντίστοιχο τραγούδι στη Ρούμελη «Εσείς πουλιά του κάμπου», με τους ίδιους πάνω κάτω στίχους, το συναντάμε σε ρυθμό αργού ξηρομερίτικου τσάμικου. Αντίθετα το αντίστοιχο τραγούδι της Θράκης «Άσπρα πουλιά» τραγουδιέται και χορεύεται σε γοργό ρυθμό. Η σαρακατσάνικη παραλλαγή του ίδιου τραγουδιού με σημαντικές διαφορές στους στίχους τραγουδιέται σε αργό καθιστικό όσο και παθητικό ρυθμό. Οι παραλλαγές είναι ένα πολύ ενδιαφέρον κεφάλαιο που δεν προσέχτηκε και δεν ερευνήθηκε όπως έπρεπε ούτε από τη λαογραφία, ούτε από τη μουσικολογία.